

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

ROZVOJ JEMNÉ MOTORIKY U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU PROSTŘEDNICTVÍM HRY

Bakalářský projekt

Autor: Michaela Luňáková

Vedoucí práce: Mgr. Helena Pospíšilová Ph.D.

Olomouc 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Praze dne 16.6. 2020

Jméno a příjmení studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářského projektu Mgr. Heleně Pospíšilové Ph.D. za její metodickou, pedagogickou a odbornou pomoc a její cenné rady při tvorbě mého bakalářského projektu.

Obsah

Úvod	
1 Mladší školní věk	10
1.1 Volný čas dítěte mladšího školního věku	13
1.2 Výchova ve volném čase	14
1.3 Vybrané problémy u dětí po nástupu do první třídy	15
1.3.1 Špatný úchop psací potřeby	15
1.3.2 Poruchy a obtíže v grafomotorice	16
1.3.3 Poruchy výslovnosti	17
1.4 Hra u dětí mladšího školního věku	18
1.4.1 Využití hry ve školní družině	19
2 Školní družina	22
2.1 Historie školních družin	22
2.2 Charakter družiny	23
2.3 Role vychovatele ve školní družině	26
3 Základní škola Duhová	29
3.1 Charakteristika organizace	29
3.2 Financování zařízení a sponzoři	29
3.3 Charakteristika přidružené ŠD	29
3.3.1 Cílová skupina	31
3.3.2 Zásady pro přijetí	31
3.3.3 Platba za služby	31
3.3.4 Prostorové vybavení	31
3.3.5 Organizační struktura	32
3.4 Činnosti ŠD	32
3.4.1 Druhy zájmových činností	33
3.4.2 Nabídka zájmových kroužků	34
3.5 Financování zařízení	34
3.6 SWOT analýza školní družiny	35
4 Projekt – příprava na vyučování pro děti 1. třídy	38
4.1 Potřebnost projektu	38

4.2	<i>Cílová skupina</i>	38
4.3	<i>Cíle projektu</i>	39
4.4	<i>Udržitelnost projektu</i>	39
4.5	<i>Finanční zabezpečení a rozpočet</i>	39
4.6	<i>Harmonogram</i>	41
4.7	<i>První fáze ZÁŘÍ - LISTOPAD</i>	45
4.8	<i>Druhá fáze PROSINEC – ÚNOR</i>	56
4.9	<i>Třetí fáze BŘEZEN – KVĚTEN</i>	61
4.10	<i>Čtvrtá fáze - ČERVEN</i>	70
4.11	<i>Závěr projektu</i>	73
Závěr		
Seznam použité literatury a zdroje		
Seznam použitých symbolů a zkratk		
Seznam příloh		

Úvod

Dítě, které zahajuje povinnou školní docházku, je dítětem, které se povětšinou do školy těší. V tomto období je totiž zvědavé a touží se učit novým věcem. Zároveň se dále socializuje, odpoutává se od rodinného kruhu a směřuje k novým kontaktům s vrstevníky. Aby nadšení rychle neuvadlo, je zapotřebí, aby dítě bylo stoprocentně na nástup do školy připraveno, tedy aby bylo tzv. zralé. Na druhou stranu menší obtíže v oblasti motoriky jistě nemůžou být nepřekonatelnou překážkou pro přijetí dítěte do první třídy a v praxi se setkáváme s dětmi, které mají drobné problémy, ať již se jedná o oblast grafomotoriky nebo lehkých vad řeči, které jsou přechodného rázu. Právě s takovou skupinou dětí je zapotřebí intenzivněji pracovat, a to nejen ve škole, kde již na individuálnější přístup nemusí být tolik prostoru, ale ve volném čase dítěte. Jako možný korektiv těchto obtíží může působit i pedagogická práce s dítětem v družině. Družina takto totiž není pouhým „odkladištěm“ dětí určených pro rodiče, kteří jsou zaměstnaní a nemají nikoho, nejčastěji prarodiče, kteří by se o dítě během doby, co jsou v práci postarali. Družina v současné době má mnoho funkcí, které nestojí jen na relaxaci a odpočinku. Naopak družina může vhodným způsobem dětem pomoci s odstraněním nežádoucích návyků nebo ke korekci obtíží, které jim mohou poněkud zhoršovat jejich úspěšnost ve škole.

Na druhou stranu je nutno upozornit, že školní družina rozhodně není ani prodlouženým vyučováním ve škole, ale je to především místo, kde by se děti měly těšit ze smysluplně stráveného volného času. Z tohoto důvodu je pedagogické vedení vychovatelů v družině od pedagogické práce ve škole poněkud odlišné, kdy k učení znalostem a dovednostem by měla vést zábava. Jedním z nástrojů oné zábavy je hra, která je stále pro dítě v tomto období důležitá.

Předkládaný bakalářský projekt se zabývá problematikou korekce jemné motoriky u dětí zahajující povinnou školní docházku, a to v rámci přípravy na vyučování ve školní družině. Cílem je navrhnout možná řešení motorických problémů prostřednictvím her, které je možno aplikovat v prostředí školní družiny bez potřebné intervence speciálního pedagoga.

Bakalářský projekt je rozdělen na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je věnován prostor hlavním charakteristikám období mladšího školního věku, a to i s přihlédnutím k pohybovým dovednostem, volného času, jeho vymezení a výchovou ve volném čase. Dále popisuje hlavní vybrané problémy v učení u dětí, které nastoupily do prvních ročníků základní školy, a to s kladením důrazu na nesprávný úchop psacího nástroje, nesprávnou výslovnost a problémy v grafomotorice.

Druhá a třetí kapitola jsou věnovány školní družině, seznámení se s konkrétní školní družinou přidruženou ZŠ Duhová, její historií, charakteru a rovněž i postavením vychovatele v ní a vzájemným vztahem mezi ním a dětmi.

Čtvrtou kapitolu tvoří praktická část projektu přípravy dětí prvních tříd na vyučování, která nabízí řešení korekce u vybraných obtíží u dětí ve školní družině, zahrnující návrh her, které odpovídají vybraným obtížím, dále práci s vybranou skupinou žáků formou her. Popisuje rovněž i vývoj obtíží u vybrané skupiny žáků v čase. Nedílnou součástí práce je rovněž i doporučení pro další využití daných získaných poznatků.

1 Mladší školní věk

Etapa mladšího školního věku nastává vstupem dítěte do školy. Zpravidla je vymezena časovým úsekem, který začíná mezi šestým a sedmým rokem a končí dosažením jedenácti let věku člověka, kdy se začínají objevovat první známky pohlavního dospívání. V tomto období nedochází ve vývoji dítěte k takovým bouřlivým změnám, jak tomu bylo v dřívějších obdobích, anebo jak tomu teprve bude v období pubescence. Naopak vývoj u dítěte mladšího školního věku je spíše plynulý, a to s pokrokem ve všech oblastech. Nápadná je především aktivita a snaživost dítěte a rovněž i jeho ochota spolupracovat. Právě i Erickson označil tuto vývojovou etapu za období snaživosti a iniciativy. V tomto období dítě dokazuje svou vlastní hodnotu především výkonem, je u něj vyvinut silný smysl pro píli a pracovitost, zažívá pocity dělby práce a sounáležitosti. Cílem je dosažení pocitu kompetence a sebevědomí, oproti pocitům selhání a méněcennosti. (Šimíčková - Čížková, 2005, s. 93)

Toto období rovněž můžeme nazývat věkem střízlivého realismu. Dítě mladšího školního věku chce vědět o světě jaký je a čím je. Chce pochopit okolní svět jaký je doopravdy. Tento charakteristický rys je možno u dítěte pozorovat jak v mluvě, kresbách, písemných projevech, čtenářských zájmech, tak i ve hrách. Nejprve je realismus školáka závislý na tom, co mu autority, jako rodiče, učitelé a knihy, povědí. Zde se jedná o realismus naivní. Později se dítě stává kritičtější, jedná se u něj o přístup ke světu kriticky realistický, kdy se již jedná o předzvěst následujícího období dospívání. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 117-118)

Smyslové vnímání v tomto období se nadále vyvíjí. Dítě je pozornější, vytrvalejší, kdy všechno pozorně prozkoumává, je pečlivé, a ve svém vnímání je méně závislé na svých okamžitých přáních a potřebách, než jak tomu bylo dříve. Je takto dobrým a poměrně i kritickým pozorovatelem. Nevnímá již věci vcelku, ale prozkoumává je po částech až do jejich malých detailů. Nevnímá jen to, co se mu vnucuje, ale i to na co dává záměrně pozor. Vnímání je díky tomuto stále více cílevědomým aktem - pozorováním. Vznik pozorování je rozhodným krokem v oddělení teoretické poznávací činnosti od praktické jednací aktivity. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 120 -121)

Děti v tomto vývojovém období začínají uvažovat jiným způsobem, než jak tomu bylo dříve. V jejich myšlení se objeví některé vývojově podmíněné změny, které jim umožní zvládat nároky školního učiva. Na druhé straně i sama škola jejich rozumové schopnosti nadále rozvíjí. Piaget nazval tento způsob myšlení, které je typické pro mladší školní věk, fází konkrétních logických operací. Konkrétně logické myšlení je charakteristické: (Vágnerová, 2000, s. 148)

- respektováním základních znaků logiky;
- respektováním konkrétní reality.

V tomto období je značná citová ovlivnitelnost dětí a emocionální stránka má rozhodující vliv na jejich úspěšnost a spokojenost. Citový vývoj a schopnost sebepoznání souvisí s kognitivním vývojem. Začínají se rozvíjet vyšší city, a to jak etické a sociální, tak i estetické a intelektové. Hodnotová orientace a sociální kontrola jsou zpočátku sice velmi labilní a závislé tedy na situaci a autoritě, ale postupně dochází k přijetí sociálních norem. Morální vývoj je velmi ovlivněn výchovnými postupy a způsobem interakce mezi členy rodiny. V mladším školním věku se objevují počátky zájmů, které zde mívají však spíše přechodný charakter, kdy se dítě teprve samo orientuje v možnostech nabídky nejrůznějších aktivit, a zjišťuje své vlastní schopnosti. Jedná se o velmi důležitou oblast vývoje, kdy úspěšná seberealizace v zájmové činnosti dítě nejen rozvíjí a obohacuje jej, ale rovněž může být i vhodnou kompenzací v případě možných neúspěchů ve škole. (Šimíčková- Čížková, 2005, s. 97-99)

Sdílení života a trvalá přítomnost rodičů, kteří projevují o dítě zájem a jsou mu vždy k dispozici, pokud je to zapotřebí, je nejdůležitější podmínkou pro funkčnost vztahu. Rodiče uspokojují mnohé psychické potřeby, ke kterým především patří: (Vágnerová, 2000, s. 171-172)

- Potřeba smysluplného učení. Rodiče jsou zde modelem pro určité role, určitý způsob chování. Mohou být reálným modelem pro učení nápodobou, anebo identifikací s ideálem. Rodiče ovlivňují rozvoj dítěte i napřímo, a to kupříkladu tím, čemu se bude dítě učit. Pro dítě jsou rodiče autoritou a jejich rozhodnutí dítě přijímá.
- Zdroj jistoty a bezpečí. Dítě je přesvědčeno o tom, že tento svět bude beze změny trvat navždy. Je to jeho určitá jistota, kterou mu soužití s rodiči přineslo. Harmonie bezpečí a jistoty je nutná pro další rozvoj dítěte. Normy a hodnoty jsou spolehlivé právě z toho důvodu, že jsou vnímány jako trvalé, a spolehlivé jsou právě proto, že jsou spojeny s představou trvalosti řádu vnějšího světa, jehož základ představuje rodina.
- Potřeby seberealizace. Rodiče danou oblast seberealizace ovlivňují prostřednictvím svých požadavků na dítě, ale i výběrem aktivit, které jsou pro ně považovány za důležité a svými hodnotami. Pokud rodiče dítěti stanoví příliš vysoký cíl nebo pokud nejsou s něčím spokojeni, pak u dítěte dochází k rozvoji pocitů nedostatečnosti a neúspěšnosti.
- Model pro budoucnost. Rodiče jsou pro své dítě vzorem dospělého chování, které naplňuje jeho představu o dosud otevřené budoucnosti. Dítě se v tomto věku o svou

dalekou budoucnost příliš nezajímá. Potřeba naplnění budoucnosti je pro člověka důležitá až v období dospívání.

Mladší školní věk je obdobím, kdy dochází k extroverzi, kolektivnímu životu a navazování vztahů. Dítě získává novou roli žáka, která mu přináší nové společenské postavení, dítě rozšiřuje své sociální zkušenosti a pomalu se odpoutává od vlivu rodiny. Dítě pomalu navazuje nové vztahy se svými vrstevníky, učí se kooperaci, ale i soutěžení. V počátcích školní docházky se zajímá více o sebe a vlastní úspěch, ale později již bere ohled na kolektiv třídy, kdy se u něj objevuje vědomí sounáležitosti, společné odpovědnosti a rozvoji kamarádských vztahů. Dětská skupina bývá zpočátku málo diferencovaná, a vztahy se spolužáky bývají spíše nahodilé, ale na konci období se již objevují trvalejší přátelské vztahy a celá skupina se diferencuje, přičemž dívčí a chlapecké skupiny jsou si velmi vzdáleny. (Šimíčková - Čížková, 2005, s. 98)

Období mladšího školního věku je ohraničeno první a druhou strukturální přeměnou organismu, kdy po přechodné disharmonii na počátku tohoto období se dítě povětšinou jeví jako harmonicky rozvinuté, ale je zde nutno počítat i s velkými individuálními rozdíly, které jsou rovněž dány i rozdílností pohlaví. Biologický věk nemusí korespondovat s věkem kalendářním a individuální i hmotnostní křivky se mohou značně od sebe lišit. Růst těla je po vstupu do školy obvykle zrychlený, kolem osmého roku však dochází k jeho zpomalování. V tomto období se posiluje odolnost organismu, dochází ke zdokonalování vegetativní regulace a zvyšování objemu srdce, hmotnosti mozku a zrychlení vedení vzruchu nervem. Zdokonaluje se činnost svalů a pohyblivost kloubů. (Šimíčková - Čížková, 2005, s. 93)

Motorický vývoj u šestiletého dítěte je takový, že se u něj zvyšuje síla svalů, chlapci přitom již bývají silnější než stejně velká děvčata, zlepšují se dovednosti jemné a hrubé motoriky, kdy jsou pohyby přesnější a přestávají být zbrklé, ale jistá neohrabanost zde stále přetrvává. Děti v tomto věku rádi vyvíjejí velkou tělesnou aktivitu v podobě běhu, skákání, lezení a podobně. I když se pokouší sedět klidně, stejně sebou „šije“. Dítě je obratnější, zručnější a má lepší koordinaci oka a ruky. (Allen, Marotz, 2002, s. 130)

U sedmiletého dítěte se zlepšuje hrubá a jemná motorika, kdy udrží například rovnováhu na levé a pravé noze, střídá při běhu do schodů nohy, hází a chytá malé míčky. Při náročnějších tělesných aktivitách již bývá opatrnější, novou motorickou dovednost cvičí stále dokola, dokud ji nezvládne. Zachází správně s vidličkou a nožem, ale někdy rádo používá i lžici, tužka je držena pevně blízko hrotu a nabývá jistotu při psaní písmen a číslic, kdy se mu daří je psát stále více stejně vysoké a ve stejném tvaru. (Allen, Marotz, 2002, s. 138)

V osmi letech se dítě s oblibou věnuje aktivitám, při kterých může vydávat velké množství energie, v tomto období dítě rádo tancuje, plave, zápasí, jezdí na kole. Zároveň vyhledává příležitosti k účasti na týmových aktivitách a hrách. Dítě je hbitější, rychlejší a silnější a lépe udrží rovnováhu, má dobrou koordinaci oka a ruky. Dítě vypadá, jako kdyby mělo nevyčerpatelné zásoby energie. (Allen, Marotz, 2002, s. 145)

1.1 Volný čas dítěte mladšího školního věku

Volným časem, (anglicky leisure time) můžeme označit ten čas, ve kterém člověk nemusí vykonávat činnosti pod nátlakem závazků, které vyplývají z hraní jeho sociálních rolí, a to zejména z dělby práce a jeho nutnosti zachovávat a rozvíjet svůj vlastní život. Zároveň se vymezuje jako doba, která zbývá po splnění pracovních ale i nepracovních povinností. Přesněji se však jedná o činnosti, kterých se člověk účastní na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přinášejí příjemné zážitky a uspokojení. (Hofbauer, 2004, s. 13)

Hlavní znaky volného času je možno vymezit takto: (Pávková, 2014, s. 11)

- Jedná se o dobu svobodné volby činností, tedy času, kdy si člověk může dělat to, co sám chce, a nikoli to, co musí;
- zvolené činnosti jsou pro člověka příjemné, kdy mu přinášejí potěšení a radost,
- činnosti, které jsou vykonávány ve volném čase, dávají příležitost k rekreaci, odpočinku, obnově sil i k osobnostnímu rozvoji.

Opakem volného času je doba, ve které člověk musí plnit své povinnosti, jedná se takto o sféru povinností. Patří do ní takové činnosti, které musí člověk vykonat, a to bez ohledu k tomu, zda mu jsou příjemné, či nikoli. Jedná se zejména o povinnosti v zaměstnání a v souvislosti s ní, u dětí školního věku vyučování a veškeré povinnosti, které z něj vyplývají. Do sféry povinností patří rovněž i péče o rodinu, o domácnost, zajišťování a uspokojování základních biologických potřeb a veškeré ztrátové časy, které se sférou povinností souvisejí. (Pávková, 2014, s. 11 - 22)

1.2 Výchova ve volném čase

Do výchovy ve volném čase, patří působení v čase, který není určen pro realizaci elementárních biologických potřeb ani pracovních či školních povinností. Dobrovolná účast na činnosti ve volném čase poskytuje možnost včleňování samotných dětí a mládeže jako aktivních činitelů výchovného procesu, a tím vytváření nových způsobů a možností formování tohoto času. Výchova prostřednictvím aktivit volného času se ubírá jednak směrem k utváření osobitých rysů účastníků a také k jejich působení mezi druhými lidmi, například ve skupině vrstevníků, či podílení se na veřejném životě. Cíli a východisky činností je osvojování si nových kompetencí, znalostí a dovedností uvnitř oblasti volného času například prostřednictvím rozvoje osobnostního zájmu. Zároveň však tyto činnosti v mnohých ohledech překračují oblast volného času, jako příklad může posloužit osvojování si zdravého životního stylu nebo demokratických hodnot. Poslední oblastí je výchova k volnému času, jež obnáší cílevědomé odhalování a užívání činností a nejrůznějších způsobů využívání obsahů volného času, slouží k objevování nových možností aktivit a rozvoje člověka. (Hofbauer, 2004, s. 17-18)

Oblast výchovy ve volném čase si klade za cíl: (Pávková, 2008, s. 37-38)

- naučení vychovávaných jedinců dobrému užívání materiálních prostředků, které jsou potřebné pro trávení volného času;
- ovlivňování výběru jedinců i skupin, jejich struktury i dynamiky;
- vedení jedinců k uvědomění si hodnoty volného času, který nemá být podceňován ani přeceňován;
- podporu aktivního využívání volného času, tvořivosti, spontaneity, aktivních zájmů;
- podněcování k pohybovým aktivitám, aby se staly součástí režimu dne;
- propojování zájmových činností s vyučováním;
- spolupráci jednotlivých typů výchovných zařízení;
- vytváření nových typů zařízení a institucí pro volný čas dětí a mládeže podle potřeb obyvatelů a podmínek regionů;
- zapojování rodičů a dalších dospělých do činností dětí a mládeže formou společných aktivit;
- integraci jedinců s handicapem do běžné populace.

1.3 Vybrané problémy u dětí po nástupu do první třídy

Úroveň předškolní přípravy v oblasti motoriky je velmi důležitá pro budoucí úspěšnost dítěte ve škole, a to především v jeho grafickém projevu. Mnohé je možno podchytit ještě v době, kdy dítě se učí kreslit, vybarvovat, používat štětec a je takto velmi účelné, aby v tomto období již bylo dítě správně vedeno ke správnosti při úchytu psacích potřeb. Zároveň dítě nebude ani vystaveno prakticky zcela zbytečným situacím, kdy se bude muset osvojené nesprávné návyky odnaučovat a nahrazovat je jinými. (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 88)

1.3.1 Špatný úchop psací potřeby

Špetkový úchop je považován za správný úchop psací potřeby, a spočívá v tom, že tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje bříško palce a ukazováku. Prsteník a malík jsou volně pokrčeny v dlani. Při tom je nutné, aby ruka a prsty byly uvolněny, aby nesvíraly křečovitě tužku a ukazovák nebyl prohnutý. (Bednářová 2006, s. 50)

K poměrně častým problémem u dětí, které nastupují do první třídy základní školy, může být nesprávný úchop psací potřeby, kdy nedošlo ze strany rodičů k tomu, aby dítě vedli ke správnému úchytu tužky. Nesprávným úchopem můžeme rozumět: (Jucovičová, Žáčková, 2014, s. 98)

- chybné postavení prstů,
- nepodložený prostředník pod tužkou,
- přílišné překřížení palce a ukazováčku.

Zároveň můžeme ještě dále rozlišovat křečovitý úchop psací potřeby, při kterém vzniká velké napětí ve svalech, jejich stažení, kdy je příliš prohnutý palec, ukazováček, je ztuhlé zápěstí, nebo je daná špatná poloha zápěstí, které může být kupříkladu příliš vytočené. (Jucovičová, Žáčková, 2014, s.98)

1.3.2 Poruchy a obtíže v grafomotorice

Grafomotorika se u předškolního dítěte rozvíjí v závislosti na mnoha psychomotorických funkcích, ke kterým můžeme řadit především: (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 13)

- mentální vyspělost dítěte,
- zrakové a prostorové vnímání,
- laterální,
- paměť, pozornost
- úroveň jak jemné, tak i hrubé motoriky.

Grafomotorické schopnosti dítěte ve školním věku výrazným způsobem ovlivňují psaní. Pokud je u dítěte grafomotorika neobratná, způsobuje obtíže s učením se psát jakékoli tvary písmen, písmo je u těchto dětí neúhledné se sníženou čitelností. Grafomotorická neobratnost se může často odrážet do samotného tempa psaní, které je ve srovnání s vrstevníky sníženo. Samotný akt psaní tak odčerpává dítěti hodně pozornosti, která však již nezbyvá na obsah psaného textu a tímto dochází ke zvýšené chybovosti (Bednářová, Šmardová, 2011, s.13)

Grafomotorické obtíže dítěte ve školním věku významně znesnadňují psaní. Pokud je grafomotorika dítěte neobratná, dítě má významné problémy s psaním jednotlivých písmen. Má narušené spojení hláska– písmeno, obtížně si vybavuje tvar. Ruka dítěte se při psaní brzy unaví, bolí a nadměrně se potí. Prsty přidrží psací náčiní křečovitě. Dítě brzy ztrácí pozornost a věnuje se jiným činnostem. Písmo dítěte bývá neúhledné, kostrbaté, dokonce až nečitelné. Dítě nedokáže písmena zmenšit, správně napojit, srovnat do liniatury, vykroužit požadovaný tvar písmene. Písmo může být roztahané nebo naopak zhuštěné, bez oblých tvarů, s nesprávným sklonem. Psaní provází zvýšená chybovost v důsledku namáhavého psaní. Samotné psaní jej příliš zatěžuje a unavuje. (Kozelská, 2019, s. 11-12)

Dítě nestihne dopsat písmena a doplnit všechny háčky a čárky. Nestací se zamýšlet nad obsahem textu, který píše a již vůbec nad pravopisnými pravidly. Dělá zbytečné chyby a na jejich opravu mu nezbyvá čas. Může mít problémy s orientací na ploše papíru, začíná psát zprava doleva. Protože píše pomalu a těžkopádně, nestací většinou dokončit školní práci a nosívá si ji domů. Oddaluje písemné domácí úkoly, kterých je navíc mnoho. Dítě nechce ani kreslit, kreslení ho nebaví, vyhýbá se mu, kresba je jednoduchá a rychle ji odbyde. Méně obratné dítě může mít potíže také v jiných předmětech. Kromě sebeobslužných činností může mít problém v tělocviku, ve výtvarné či pracovní činnosti, v geometrii, při zápisu do slepých map v zeměpise apod. I když se dítě velmi snaží, pravidelně zažívá neúspěch. Nebývá

oceňováno a chváleno, stává se nejistým a připadá si méněcenné, ztrácí motivaci a chuť k učení vůbec. Může být narušen jeho vztah k učení a vzdělávání na celý život. (Kozelská, 2019, s. 12)

1.3.3 Poruchy výslovnosti

V období prvního roku povinné školní docházky se u dítěte mohou objevovat ještě problémy ve správné výslovnosti. Tato porucha se nazývá dyslalie a je definována jako vadná výslovnost jedné nebo i více hlásek mateřského jazyka. Jedná se o funkční poruchu, která je charakteristická pro předškolní věk, která se vyznačuje narušením článkování řeči, kdy hláska/hlázky se odlišují v mluveném projevu jedince od kodifikované normy českého jazyka nebo jiným způsobem, než je stanoveno ve fonetické normě a tímto působí neesteticky. (Bendová, 2011, s. 30)

Do pěti let věku je tato porucha vnímána jako fyziologický jev, v období od pěti až do sedmi let se definuje jako prodloužená fyziologická dyslalie, ale pouze v tom případě, kdy má dítě vytvořený základní předpoklad k rozvoji správné výslovnosti, intelekt je tedy v pásmu normy, neexistuje porucha kvality sluchu nebo dítě pochází z podnětného prostředí. (Bendová, 2011, s. 30)

1.4 Hra u dětí mladšího školního věku

Hra je základní aktivitou dětské seberealizace, a i když vychází z vnitřního popudu a odráží podmínky, ve kterých se dítě nachází, je navíc i originálně nastavena podle dispozic, ve kterých se dítě nachází, je navíc originálně nastavena, a to dle dispozic každého člověka a její forma se v čase a společnosti proměňuje (Kořátková, 2005, s. 14)

Také pro počátek období mladšího školního věku je podle Piageta typická hra symbolická, stejně tak, jako pro předškolní období. Tento fakt by proto měl být zohledněn také při školním vzdělávání. Symbolická hra se díky zkušenostem dětí začíná stávat čím dál přesnější reprezentací skutečnosti a přizpůsobuje se realitě. Díky lepší sociální adaptovanosti, dítě již nepotřebuje zkreslovat realitu a uchýlovat se k symbolickým náhražkám. (Sochorová, 2011)

Podle Piageta mají od osmi let věku dítěte velký význam hry s pravidly a konstruktivní hry. Hry s pravidly jsou důležité především pro snadnější začlenění dítěte do společnosti, dítě se učí pravidlům nejen od dospělých, ale také za pomoci vrstevníků. Pravidla se objevují u všech typů dětské hry, většina her podléhá kolektivním pravidlům a jejich dodržování se stává součástí morálky každého jedince. V této spojitosti získávají na oblibě stolní hry, které vyžadují respektování a přesné dodržování pravidel. (Sochorová, 2011)

Konstruktivní hry vychází z her symbolických, směřují již však k opravdovým konstrukcím a řešení problémů, a nejen pouze manipulaci se symboly. Díky zdokonalujícím se schopnostem jsou i dětské konstrukty detailnější a propracovanější. I v tomto období jsou stále oblíbené pohybové hry (jízda na kole, na bruslích aj.), dramatické hry (hry s loutkami, dramatizace příběhů aj.) či hry slovní a hudební, odpovídající úrovni schopností dětí. (Sochorová, 2011)

V tomto období je již hra strukturovanější, více propracovaná, promyšlená, projevuje se v ní schopnost plánovat, kombinovat a jednat s určitým záměrem. Hra v těchto ohledech čím dál tím více připomíná práci a je tak stále přesnější přípravou na ni. V tomto období dochází také díky hře k upevnování raných zájmů a získávání zájmů dlouhodobých. (Suchánková, 2014, s. 51)

Hra je i v období raného školního věku významná pro zdravý vývoj dítěte a z tohoto důvodu mají být pro ni vytvořeny vhodné podmínky. Formy hry u školáka jsou sice podobné, jak tomu bylo u předškoláka, ale její projevy jsou bohatší a diferencovanější. Obecně se v ní objevují tendence po přiblížení se k reálné skutečnosti a výrazněji se rovněž projevuje snaha po

dosažení úspěchu, a to především ve hrách společenských. Mění se i obliba her, kdy dítě dává stále větší přednost těm hrám, které jsou se složitějšími pravidly. (Vágnerová, 2000, s. 141)

1.4.1 Využití hry ve školní družině

Existuje mnoho různých definic hry, přičemž v našem případě bychom mohli hru charakterizovat jako fyzickou nebo psychickou činnost, která je vykonávána jenom proto, že je libá a že přináší člověku (nikoli pouze dítěti) uspokojení sama o sobě, a to bez vnějšího uložení cíle, ať již je to činnost sama o sobě příjemná nebo i výrazně nepříjemná. Člověk si hraje, protože jej to prostě baví, ale pracuje, protože musí, a to i když je kupříkladu unavený. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 100)

Hra je vždy procesem, který je aktivní a dynamický. Zaměstnává tělesné i duševní schopnosti a současně je procvičuje a rozvíjí. Dobrá hra je především taková, která je pro člověka zábavná. I kdyby člověku nepřinášela nic jiného než danou zábavu a uvolnění, měla by v jeho životě oprávnění. Většina her však v sobě obsahuje složku, která rozvíjí některou ze stránek lidské osobnosti, kdy cvičí jeho vlastnosti, které mají být rozvíjeny, v čemž tkví jejich hlavní smysl. (Havířová, 2006, s. 8)

Hra se vyznačuje následujícími charakteristikami: (Babiaková a kol, 2007, s. 66)

- je podmíněná herním prožíváním,
- je doprovázena změněným vnímáním skutečnosti,
- je kulturně podmíněná,
- je spontánní, dobrovolná a pro dítě představuje autentickou činnost,
- přináší uklidnění, relaxaci,
- jejím cílem je zážitek a nikoli výsledek,
- díky ní dítě poznává život kolem sebe a vytváří si k němu vztah
- umožňuje socializaci,
- pomáhá k vytvoření vlastního hodnotového systému,
- umožňuje seberealizaci díky využívání vlastních schopností a možností,
- je prostředkem k uspokojení potřeb,
- je projevem úrovně rozvoje osobnosti,
- odráží sociální prostředí, ze kterého dítě pochází,
- upevňuje dosažení úrovně rozvoje osobnosti u dítěte a jeho zdravé sebevědomí.

Hra má nezastupitelnou pozici při relaxaci a je přirozeným odreagováním od školních povinností. Zároveň má značný mentálně-hygienický význam. Hra může být využita i ve

škole, a to především u mladších dětí, ale své ocenění si získává i u dětí větších. Hra může plnit rovněž funkci diagnostickou a terapeutickou, díky čemuž se pro pedagoga stává neocenitelným pomocníkem při jeho pedagogické činnosti. (Sochorová, 2011)

Hra je nejpřirozenější formou aktivity a samostatné činnosti u dítěte, která vyplývá z vnitřních potřeb a motivace, a rovněž i ze svobodného a dobrovolného rozhodnutí dítěte. Didaktická hra má vždy přesně určený cíl, kterému odpovídá i její obsah.

Hra má rovněž svou funkci, ke které patří (Sochorová, 2011)

- Relaxační a terapeutická
- Diagnostická
- Formativní

Relaxační funkce je zároveň základní součástí a charakteristikou každé hry. Hra v sobě obsahuje něco, co způsobuje uklidnění, relaxaci. Je známo, že děti se dokáží soustředit na hru déle než na jiné činnosti. Některé hry jsou specifické tím, že jsou zdravotně prospěšné. Toto je způsobeno tím, že hry v sobě obsahují fázi napětí a uvolnění, a to jak psychického, tak fyzického rázu. Hra je obvykle mnohostrannou aktivitou, kdy zasahuje celou osobnost člověka. Jejím účelem je zábava, při které je přítomno pozitivní klima, hráči si sami rozhodují o hře, účast v ní je doprovázena pocitem, že samotní hráči mají své chování ve svých rukách, což posiluje vlastní pocit seberealizace. (Sochorová, 2011)

Díky tomu, že v každé hře je přítomný kulturní vliv a hráč v ní uplatňuje své já podle aktuálního stavu a v zóně aktuálního vývinu, má každá hra svým způsobem diagnostický potenciál, který je možné v edukaci využívat. Pozornost dítěte během hry může mít zásadní vliv na to, jak výchovný pracovník vnímá dítě a jakým způsobem bude podněcovat jeho rozvoj. (Sochorová, 2011)

Funkce formativní je v pedagogice považována za nejdůležitější a dotýká se formování osobnosti dítěte. Hra je specifickou edukační metodou, která má celostní charakter, a to ve smyslu celkového vývoje. (Sochorová, 2011)

Hry můžeme rovněž dělit dle toho, na jaké oblasti vývoje dítěte směřují. Takto rozlišujeme hry zaměřené na rozvoj: (Nelešovská, 2004, s 11)

- zrakové paměti a zrakového vnímání,
- sluchového vnímání a sluchové paměti,
- myšlení a tvořivosti,
- pozornosti, postřehu a pohotovosti,
- časoprostorové orientace,

- řeči a slovní zásoby,
- jemné motoriky,
- důvěry a vzájemné spolupráce,
- vzájemného poznávání.

Teorie her přispívají k poznání hry jako víceúčelové činnosti, jež slouží k uspokojování řady různých potřeb dítěte a umožňuje jeho vývoj ve všech složkách: (Sochorová, 2011)

- rozvíjí duševní procesy,
- navozuje nové sociální vztahy a motivy,
- obohacuje citové prožívání a reguluje vnitřní psychické napětí,
- utváří cílevědomou zaměřenost dítěte.

2 Školní družina

V rámci školy působí specifická zařízení, která jsou určena pro působení na žáky ve volném čase. Je zde navazováno na zkušenosti z evropských zemí, které byly získány v posledním století, jehož výsledkem je citlivý přístup k dětem a překonávání odtrženosti školy od zájmů žáků, života, obce i samotné společnosti. Díky tomuto došlo k rozšiřování výchovného působení do volného času dětí a mládeže, spojením jejich aktivit s nejbližším prostředím a spoluúčastí na nich. (Hofbauer, 2004, s. 75)

Školní družiny většinou existují při základních školách. Mohou však být zřízeny i jako samostatná zařízení pro žáky více škol. Jsou určeny převážně pro žáky prvního stupně základní školy. Ve školní družině tráví děti značnou část své doby po vyučování. Je to zařízení, které ovlivňuje velkou část dětské populace. (Pávková, 2014, s. 35)

2.1 Historie školních družin

Výchova dětí, které chodí do školy v době mimo vyučování, má v českém prostředí dlouholetou tradici. Pozornost této problematice věnoval již Jan Amos Komenský, který vnímal za důležité hry, především pak ty pohybové a rovněž i upozorňoval na problém přetěžování dětí domácími úkoly. Mnozí osvícení učitelé se věnovali ve svém volném čase výchově dětí i mimo vyučování, a to i když zde neexistovala žádná výchovná zařízení daného typu. (Pávková, 2002, s. 112)

S rozvojem průmyslové výroby a zrušením nevolnictví se značná část obyvatelstva přestěhovala z vesnic do měst. Lidé doufali, že ve městě najdou lepší možnost obživy v manufakturách a továrnách. Pracovní doba byla dlouhá a většinou pracovali oba rodiče. Významnou společenskou změnou bylo zavedení povinné školní docházky v roce 1774. Péče o děti po vyučování, kdy rodiče byli v práci, se objevila jako výchovný i sociální problém. Byly zakládány společnosti pro stravování chudé školní mládeže, podpůrné spolky, pořádány prázdninové osady a různé jiné akce se zábavným a výchovným zaměřením. V této oblasti je u nás jedním z nejstarších spolků Americký klub českých dam, založený V. Náprstkem v roce 1864. Svůj podíl na výchově dětí v době mimo vyučování měly také tělovýchovné organizace Sokol, Orel, Junák, Skaut. (Hájek, Pávková, 2003, s. 19 - 21)

Historickým předchůdcem školních družin v českých zemích byly útulky. Kolem roku 1885 byl v Praze na Vyšehradě pražskou obcí založen první oficiální útulek pro děti školou

povinné, o které se nemohli starat jejich rodiče z důvodů nemoci nebo pracovního zaneprázdnění. (Pávková, 2002, s. 112)

Později došlo k zakládání podobných zařízení i v jiných částech Prahy ale i v dalších městech. Zastupitelé obcí si dobře uvědomovali již v těchto dobách, že zanedbávání péče dětí má pro ně neblahé důsledky, a takto i pro obce samé bylo v jejich vlastním zájmu doplňovat výchovu v rodinách i výchovou v odborných zařízeních. Hlavním cílem vzniku útulků bylo zaměstnat děti tak, aby se nemohly věnovat nevhodným aktivitám. Byl přitom kladen důraz na tělesnou výchovu, turistiku, pracovní výchovu, poznávání přírody a historie daného regionu. Děti si mohly v útulku vypracovat domácí úkoly. Bez povšimnutí nesmí zůstat ani fakt, že již v této době zde byl požadavek na odborné pedagogické vedení kvalifikovaným pracovníkem, kterým byla industriální učitelka, tedy učitelka ručních prací. (Pávková, 2002, s. 113)

V roce 1931 byly útulky přejmenovány na družiny pro školní mládež a byly zřizovány jako sociální a výchovná zařízení, které podporovaly školní výchovu a umožňovaly ženám chodit do zaměstnání. Sociální funkce zde byla převažující. Ve větším počtu byly družiny zakládány po roce 1945 a to z důvodu významné společenské a ekonomické změny v zemi. Na základě školského zákona byly družiny začleněny do školské soustavy, a to jako mimoškolní zařízení, stále však nebyly součástí škol. (Pávková, 2002, s. 113)

K zásadní změně došlo přijetím zákona o soustavě výchovy a vzdělávání v roce 1960, kdy bylo určeno, že pro žáky první až páté třídy budou sloužit školní družiny, zatímco pro starší děti budou zřízeny školní kluby. Obě tato zařízení se stala součástí škol a odpovědnost za jejich provoz měli jejich ředitelé. Další roky nebyly pro charakter školních družin nikterak významné. (Pávková, 2002, s. 113)

2.2 Charakter družiny

Činnost školní družiny navazuje specifickým způsobem na vzdělávání základní školy. Tato vzdělávací činnost není však přímým pokračováním vyučování ani vzdělávací činnost ve školách nenahrazuje. V rámci výchovy mimo vyučování probíhá proces učení odlišně, než jak je tomu u školního vyučování. (Bendl, 2015, s. 256)

Školní družiny mají předpoklady k tomu, aby mohly pravidelně a každodenně ovlivňovat volný čas dětí, a to z důvodu, že vychovatelé: (Pávková, 2002, s. 113-114)

- jsou se žáky v každodenním styku,

- mohou působit na většinu žáků, a to bez ohledu na sociální postavení rodiny,
- mají možnost se pravidelně kontaktovat s rodiči dětí,
- mají vhodnou kvalifikaci pro výchovné působení v době mimo vyučování,
- jsou členy pedagogické rady, spolupracují s vedením školy a dalšími pedagogy.

Činnost družiny je definována v § 8 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, kdy družina poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné i více škol, popřípadě i dětem z přípravných tříd. Družina vykonává činnost ve dnech školního vyučování a rovněž i o školních prázdninách. Po projednání se zřizovatelem může ředitel přerušit činnost družiny v době školních prázdnin. Ředitel po projednání se zřizovatelem může po dohodě s řediteli jiných družin zprostředkovat možnost poskytování zájmového vzdělávání účastníků v jiné školní družině po dobu přerušení provozu, především v době školních prázdnin.

Školní družina může být v provozu i v době před vyučováním (tzv. ranní družina), kdy jsou zařazovány pouze nenáročné činnosti odpočinkového a rekreačního charakteru. Děti jsou ve školní družině rozděleny do oddělení, kdy kapacita činí třicet žáků. O počtu dětí na jednoho žáka rozhoduje ředitel školy. Při práci družin se klade důraz na aktivní podíl žáků ve všech fázích činnosti. (Pávková, 2014, s. 36)

Hlavním posláním družin je umožnit dětem odpočinek a dát jim možnost připravit se na vyučování. Odpočinkem se rozumí klidové činnosti, ale i pohybové aktivity, které kompenzují nedostatek pohybu při vyučování. Odpočívat mohou děti i při vhodně volených a rozmanitých zájmových činnostech. V rámci programů oddělení družiny je mnoho příležitostí, aby se děti seznámily se základními zájmovými oblastmi, dokázaly se v nich orientovat, vyzkoušely si různé činnosti. (Pávková, 2014, s. 35)

Družina dětem umožňuje jejich přípravu na vyučování, která může mít různorodou podoby, kdy se může jednat o: (Bendl, 2015, s. 134)

- plnění domácích úkolů – zde je zapotřebí vytvořit vhodné prostředí, především pak zajištění klidu, aby se dítě mohlo soustředit,
- opakování a procvičování učiva prostřednictvím didaktických her,
- aplikace poznatků z vyučování při vycházkách, zájmových činnostech.

V průběhu odpoledne se v družině střídají různé druhy činností. Po obědě nastává klidový režim, který v sobě může zahrnovat individuální, skupinové a hromadné činnosti jako jsou kupříkladu klidné hry, drobné zájmové činnosti, rozhovory, předčítání, poslech hudby či relaxační cvičení. Nezbytnou součástí aktivit v družině jsou i pohybové aktivity, a to nejlépe

ty, které jsou vykonávány venku. Pověštinou mají podobu pohybových her. Zároveň je zapotřebí respektovat spontánní pohybovou potřebu u mladších školních dětí. Dle časových možností je možno do aktivit v družině zahrnout i zájmové činnosti, které je možno zařazovat i v průběhu ostatních činností. Nedílnou součástí výchovného procesu v rámci družiny je rovněž i upevňování hygienických návyků u dětí a v přiměřené míře i zařazování veřejně prospěšných činností. Školní družiny mají rovněž i možnost zřizovat zájmové kroužky. U mladších dětí první a druhé třídy se ukazuje za vhodnější nabídnout pestřejší škálu zájmových činností a nikoli určitou specializaci. (Bendl, 2015, s. 134)

Prostřednictvím výchovné činnosti, která probíhá ve školní družině, by dítě mělo získávat určité schopnosti, vztahy, hodnotové orientace a znalosti, které souhrnně nazýváme kompetence. Tyto je nutno dále rozvíjet, a to z důvodu potřeby seberealizace, začlenění do společnosti nebo zaměstnání. Předlohou k vytvoření kompetencí pro účastníky školní družiny, jsou klíčové kompetence pro žáky základního a předškolního vzdělávání, ke kterým takto patří: (Hájek, 2007, s. 12)

- kompetence k učení, které se vztahují k osvojování nových znalostí a dovedností u dítěte,
- kompetence k řešení problémů, kdy se dítě naučí způsobům, jak by mělo řešit problémové situace, chápat jejich příčiny, nesrovnalosti a následně hledat způsoby, jak problémy řešit,
- komunikativní kompetence, při kterých dochází ke zdokonalování komunikativní dovednosti,
- sociální a interpersonální kompetence, jež souvisí s učením být zodpovědný sám za sebe, organizovat a řídit svůj čas, plnit povinnosti, učit se jednat s lidmi, respektovat autoritu,
- občanské kompetence, při kterých si dítě uvědomí svá práva a povinnosti, vnímá agresivitu, popř. šikanu v kolektivu dětí a dokáže tyto situace řešit, chová se zodpovědně vůči sobě i ostatním dětem,
- kompetence k trávení volného času, kdy dítě ví, jaké jsou možnosti trávení volného času, a vybírá si zájmové činnosti, kterých se chce účastnit, je schopné rozpoznat nežádoucí trávení volného času.

2.3 Role vychovatele ve školní družině

Činnosti vychovatele můžeme dělit na přímou a nepřímou výchovnou práci. K přímé práci řadíme především následující činnosti (Hájek, 2007, s. 36):

- přímou výchovnou činnost od převzetí dítěte po školním vyučování od učitelů nebo od rodičů, až po odchod dítěte ze školní družiny domů,
- činnosti spojené se stravováním dětí ve školních jídelnách,
- organizace činností v rámci školy.

Prostřednictvím nepřímé výchovné činnosti ředitel školy doplňuje počet hodin přímé výchovné činnosti tak, aby celkový počet činil u vychovatele potřebných 40 hodin týdně.

K těmto nepřímým činnostem řadíme zejména: (Hájek, 2007, s. 50)

- vypracování plánů výchovné činnosti,
- příprava na výchovnou činnost,
- vedení příslušné dokumentace,
- účast na poradách, školeních, seminářích, třídních schůzkách,
- vedení administrativy,
- komunikace s rodiči,
- příprava a zajištění materiálů,
- péče o pomůcky.

V průběhu pedagogického ovlivňování volného času se mezi účastníky výchovného procesu utvářejí vztahy. Velmi významný je vztah mezi vychovávajícím a vychovávanými. Podmínkou úspěšnosti výchovného působení jsou kladné vztahy. Ty se vyznačují zejména vzájemnou důvěrou. Pedagog musí působit jako pozitivní vzor k napodobování nejen svými vědomostmi a dovednostmi, ale i povahovými vlastnostmi a způsoby chování. Pokud dokáže děti zaujmout a imponuje jim, utváří se vztahy žádoucím způsobem. (Bendl, 2015, s. 127)

Dlouhodobě narušené či vysloveně negativní vztahy mezi pedagogem a ostatními účastníky vždy vážně ohrožují výsledky výchovy. Takové vztahy se vyznačují nedůvěrou, obavami až strachem, někdy dokonce i pocity nenávisti či neakceptováním osobnosti. Vztahy mezi vychovatelem a dětmi jsou méně formální, než je tomu ve škole, na druhou stranu nemohou být zcela neformální, jako je to mezi rodiči a jejich dětmi. (Pávková, 2014, s. 86-87)

Vychovatel podněcuje děti k promyšlení samotného obsahu činností, kdy přitom bere v úvahu jejich návrhy, je schopen o nich diskutovat a sám jejich požadavky dokáže ovlivnit. Snaží se o to, aby samy děti projevíly co nejvíce aktivity, samostatnosti a tvořivosti při přípravě, organizačním zajišťování, vlastní akci a hodnocení činnosti. Úlohou vychovatele takto je

podněcovat a rozvíjet samostatnost a iniciativu žáků a jejich zájem na podílení se na životě školní družiny v daném týdnu. Ve školní družině dochází k požadavku praktické činnosti než k přejímání slovních informací. Vychovatel proto děti méně poučuje a používá výkladu, ale naopak se snaží, aby žáci k novým poznatkům dospěli samostatně prostřednictvím vlastního úsilí. K tomuto nejvíce přispívají zájmové činnosti. (Bendl, 2015, s. 151)

Převaha výchovného působení probíhá formou skupinové práce, která se realizuje v malých skupinách. Tato komunikace je pestrá, probíhá tváří v tvář, a všichni členové skupiny, kteří spolu navzájem komunikují, se znají. Při vedení dětí ve volném čase je pro vychovatele důležitá komunikace, kdy by pedagog volného času měl zvládat komunikaci s dětmi ve volném čase, která je charakteristická některými osobitostmi. (Pávková, 2014, s. 89)

Komunikace v rámci pedagogického ovlivňování volného času má mnohé zvláštní rysy. Do značné míry je to dáno specifickými požadavky na výchovu ve volném čase, především požadavkem dobrovolné účasti, rekreačního, odpočinkového a zájmového zaměření, pestrosti a přitažlivosti činností, aktivity, participace, citovosti. Způsob komunikace je méně formální a uvolněnější než při vyučování ve škole. Vychovatel vzájemnou komunikaci ovlivňuje nenásilně, dává prostor účastníkům pro sdělování vlastních názorů, dbá však také na respektování pravidel slušného dorozumívání. (Pávková, 2014, s. 89)

K tomu, aby vychovatel mohl svou práci vykonávat, potřebuje mít mimo požadované vzdělání rovněž i určité kompetence, ke kterým můžeme zařadit: (Hájek, Pávková a kol., 2007)

- Kompetence k učení usilují u žáků vzbudit chuť k učení, kriticky hodnotit své výkony a v neposlední řadě si klást otázky a hledat na ně odpovědi.
- Kompetence k řešení problémů napomáhají dětem problém pochopit, přemýšlet o příčinách, a hledat různé možnosti k řešení problému. Snaží se naučit žáky pochopit skutečnost, že vyhýbat se problémům nevede k cíli.
- Komunikativní kompetence vedou k tomu, aby se žáci naučili vyjadřovat své názory, zapojovat se do diskuze a respektovat názory druhých.
- Kompetence sociální učí děti plánovat, organizovat, řídit a samostatně rozhodovat o svých činnostech. Snaží se o rozpoznání vhodných a nevhodných chování, schopnosti se prosadit, podřídit či přijmout kompromis.
- Kompetence občanské usilují o to, aby se žák naučil vnímat a bránit se nespravedlnosti, agresivitě a šikaně, byl schopen zaujímat pozitivní postoje a chápat své povinnosti.
- Kompetence pracovní, učí žáka vážit si své práce a práce ostatních, udržovat pořádek, být ohleduplný k přírodě a dbát na bezpečnost práce.

- Kompetence k trávení volného času se snaží o smysluplné trávení volného času u dětí, a také o to, aby byly schopny umět odmítnout nabídky k nevhodnému trávení volného času.

Ve vztahu mezi vychovatelem a dítětem má obrovský význam jejich vzájemná autorita, především autorita dětí k vychovateli, která je základem pro úspěšnou činnost vychovatele. Autorita vychovatele nevzniká samovolně. Vychovatel si ji musí sám vytvořit prostřednictvím svého chování a jednání s dětmi. Vychovatel je považován za autoritu, jelikož má na děti značný vliv. Za autoritu považujeme takového vychovatele, který klade na děti přiměřené nároky, a ty je bez problémů akceptují. (Dvořáková, Kolář, 2015, s. 37)

Autorita bývá chápána, jako umění efektivně ovlivňovat jedince. Ideální je takové ovlivnění, kde se ovlivňovaný nechá na základě svého rozumového rozhodnutí záměrně ovlivňovat. Autorita může být také postavena na emocích dítěte, jako jsou např. láska, oddanost, úcta, ale i negativní emoce, např. strach. V tomto případě jde o autoritu, která na dítě působí přímo a má na dítě značný vliv. Nežádoucí je autorita, která je založena na souhlasu či nesouhlasu. Tato autorita vyvolá vždy určitou reakci, která je mnohdy spíše negativní. Patří sem autority, které k ovlivňování využívají agrese a fyzickou či psychickou sílu. V běžné praxi jsou určité typy autorit vzájemně provázané. Není tedy pravděpodobné, že se najde vyhraněný typ autority. Pro vybudování ideální autority je důležité, aby měl vychovatel s dětmi vytvořený blízký citový vztah. (Holoušová, 2008, s. 180)

3 Základní škola Duhová

Daná kapitola poskytne vhled do chodu příspěvkové organizace základní školy Duhové a její přidružené školní družiny. Seznámí nás také s vnitřním řádem, činnostmi a druhy zájmového vzdělávání ve školní družině a jejím následným financováním.

3.1 Charakteristika organizace

Příspěvková organizace ZŠ Duhová s vlastním vzdělávacím programem, je zřizována městskou částí Praha 3. Nabízí široké vzdělávací spektrum obohacené o rozšíření výuky cizích jazyků již od prvních ročníků. Mimo výuku anglického jazyka je zde možnost volby volitelných předmětů z cizích jazyků, mezi ně patří jazyky: německý, ruský, španělský, francouzský. Součástí základní školy je školní družina a školní jídelna.

Základní škola Duhová se nachází v městské části Prahy 3 - Vinohrady v centrální části náměstí Jiřího z Poděbrad, kterou obklopuje městský park, při jehož obvodu můžeme nalézt staré činžovní domy.

3.2 Financování zařízení a sponzoři

Základní škola s přidruženou školní družinou je příspěvkovou organizací, mezi níž největším zdrojem financí jsou příjmy ze státního rozpočtu, příjmy z rozpočtu zřizovatele, čímž je městská část Praha 3. Mezi menší zdroje příjmů patří sponzorské dary od dobrovolných dárců, ale také finanční podpora zařízení od rodičů dětí, jež na škole studují.

3.3 Charakteristika přidružené ŠD

Chod školní družiny se řídí školským zákonem, jež je v tomto směru pro ni základním předpisem. Je zde uskutečňována výchovná a vzdělávací činnost na základě platného Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Školní družina organizuje svou činnost v budově ZŠ a plní tyto funkce:

- **Výchovně-vzdělávací funkci** - spočívá v záměrném a cílevědomém ovlivňování osobnosti vychovávaných jedinců. Je zde možnost působit na psychickou, fyzickou i sociální stránku osobnosti, a rovněž na rozvoj rozumových schopností, emocí i volních vlastností. Výchova ve volném čase dává zejména prostor pro uspokojování a kultivaci

potřeb jako je například potřeba seberealizace, sociálních vztahů), pro uspokojování, usměrňování, rozšiřování a prohlubování zájmů a pro objevování a rozvíjení specifických schopností. (Pávková, 2014, s. 14)

- **Zdravotní funkci** - veškeré výchovné působení, a aktivity podporují zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj vychovávaných jedinců. Může se takto jednat kupříkladu o pěstování a upevňování hygienických návyků, vedení ke zdravému stravování, vhodné uspořádání režimu dne podle věku, individuálních zvláštností, zařazování pohybových aktivit zejména u dětí školního věku, které mají v průběhu vyučování pohybu nedostatek, dodržování zásad bezpečnosti práce nebo respektování požadavků psychohygieny, utváření dobrého klimatu, podpora dobrých vztahů mezi účastníky výchovného procesu, včasné racionální řešení eventuálních konfliktů. (Pávková, 2014, s. 15)
- **Sociální funkci** - zajištění bezpečnosti, dohledu nad dětmi, jejich ohlídání v čase mimo vyučování, který děti netráví s rodiči. U některých školských zařízení, především u školních družin je tato funkce chápána veřejností jako nejvýznamnější. Sociální funkce subjektů, však spočívá rovněž i v možnosti navazovat rozmanité sociální vztahy, přátelství a kamarádství s jedinci, kteří mají podobné zájmy, setkávat se s novými autoritami, zaujímat ve skupinách rozmanité postavení a sociální role. Účastníci zdokonalují své dovednosti sociální percepce a komunikace, probíhá nenásilné sociální učení. (Pávková, 2014, s. 15-16)
- **Preventivní funkci** - spočívá v předcházení negativních jevů, jako šikana, agresivita, záškoláctví, vandalismus a podobné jevy, kterými mohou být děti ohroženy. Vhodně volené a dostupné volnočasové aktivity slouží jako nespécifická primární prevence. U dítěte, které umí dobře využívat volný čas, má své zájmy a věnuje se jim, je méně pravděpodobné, že podlehne špatným vzorům. (Pávková, 2014, s. 16)

Děti mohou navštěvovat ŠD v ranních či odpoledních hodinách ve dny školního vyučování. V ranních hodinách mohou docházet do zařízení již od 6:30. V odpoledních hodinách děti přebírá pověřená vychovatelka po jejich skončení výuky a doprovází děti do školní jídelny a poté do družiny, kde děti zůstávají nejdéle do 18:00, než si je vyzvednou rodiči či pověřené osoby vyznačené na přihlášce daného dítěte.

Účastníci zařízení jsou povinni dodržovat školní řád vycházející ze Zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. V případě vícečetného porušení školního řádu má ŠD právo na vyloučení jedince ze zařízení.

3.3.1 Cílová skupina

Cílovou skupinou školní družiny jsou žáci prvního až čtvrtého ročního ZŠ Duhová. Na vlastní žádost rodičů, je možnost docházení žáků pátých ročníků za předpokladu kapacitních možností.

3.3.2 Zásady pro přijetí

Žák do školní družiny může nastoupit na základě uhrazení poplatku za služby školní družiny a písemné přihlášky pro:

- pravidelnou účast žáka (minimálně čtyři dny v týdnu)
- pravidelnou účast (minimálně jeden den za dva týdny)
- nepravidelnou a příležitostnou účast

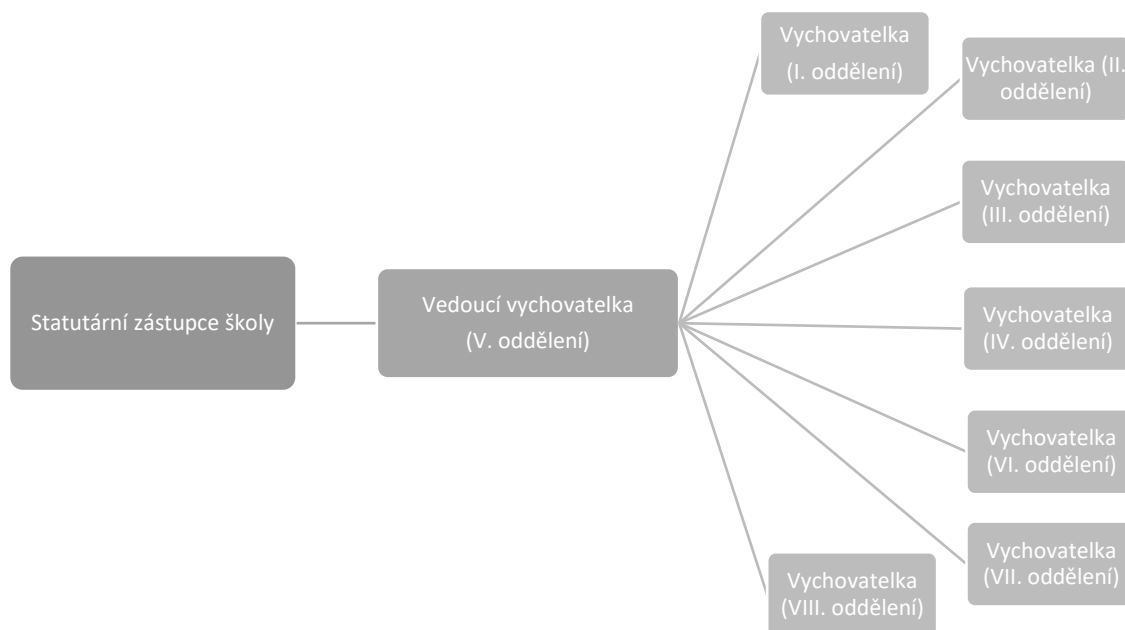
3.3.3 Platba za služby

Poplatky za služby školní družiny jsou stanoveny dle vyhlášky č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Měsíční poplatek za služby školní družiny pro rok 2020 byl stanoven ředitelem školy na 200 Kč. Školné je splatné ve dvou částkách, a to na období září-prosinec a leden–červen daného roku.

3.3.4 Prostorové vybavení

Ve školní družině jsou děti rozděleny do osmi oddělení. Z kapacitních důvodů nemají tyto oddělení vlastní prostory, proto se střídají v prostorech učeben školy, kuchyňky, keramické dílny, tělocvičny a jedné herny, která je vybavena velkým množstvím her, hraček, dětské literatury a potřeb pro výtvarnou činnost. Lze také využívat prostory školního dvoru na kterém se nachází menší zahrada.

3.3.5 Organizační struktura

3.4 Činnosti ŠD

Svou funkci v péči o žáky v době mimo školní vyučování naplňuje školní družina činnostmi, ke kterým patří: (MŠMT, 2002)

- odpočinkové činnosti,
- rekreační činnosti,
- zájmové činnosti
- příprava na vyučování
- získávání doplňujících poznatků

Odpočinkové činnosti mají vést k odstranění únavy. Do denního režimu jsou zařazovány nejčastěji po obědě, nebo ráno pro žáky, kteří brzy vstávají a zároveň i dle potřeby kdykoliv během dne. Klid může být na lůžku nebo na lehátku. Danou funkci mohou plnit rovněž i klidové hry, nebo i jiné poklidné zájmové činnosti, poslechové činnost. (MŠMT, 2002)

Rekreační činnosti slouží k regeneraci sil u dětí, kdy v nich převažuje odpočinek aktivní a využitím náročnějších pohybových prvků. Hry a spontánní činnosti mohou být rušnější,

což však není možno automaticky považovat za nekázeň, nýbrž za součást možné relaxace žáků po soustředění ve vyučování. (MŠMT, 2002)

Zájmové činnosti slouží k rozvoji osobnosti žáka. Umožňují žákům seberealizaci případně i kompenzaci školních neúspěchů, ale i další rozvoj pohybových dovedností a poznání. (MŠMT, 2002)

Příprava na vyučování zahrnuje okruh činností související s plněním školních povinností, není však legislativně stanovena jako povinná činnost ŠD. Může mít některou z následujících forem: (MŠMT, 2002)

- vypracovávání domácích úkolů pouze se souhlasem. Při vypracovávání písemných domácích úkolů vychovatelka žákům úkoly neopravuje, pouze vyzve k vyhledání chyby, opravení a zdůvodnění;
- zábavné procvičování učiva formou didaktických her, ověřování a upevňování školních poznatků v praxi při vycházkách, exkurzích a dalších činnostech;

Získávání dalších doplňujících poznatků při průběžné činnosti ŠD mezi prostředky těchto činností patří například vycházky, poslechové činnosti, práce s knihou a časopisy a podobně. (MŠMT, 2002)

3.4.1 Druhy zájmových činností

- **Přírodovědné** - pobyt v přírodě, pozorování změn v přírodě, ochrana přírody (vycházky a výlety podle ročních období)
- **Společenskovední** - kultura chování, stolování, oblékání, rozvoj poznání, rozvoj estetického citění v denním životě, v přírodě, ve společenském a pracovním prostředí, v chování a jednání lidí, umělecké tvorbě (výtvarné a pracovní kroužky, návštěva kulturních akcí, výstav)
- **Sebeobslužné** - návyky sebeobsluhy a zručnosti při manipulaci s drobným materiálem, příprava na vyučování, individuální a skupinová práce, spolupráce ve skupině, dokončení započatých činností (pracovní a výtvarné kroužky, hry v místnosti i venku, didaktické hry)

Jak zmiňuje ve své publikaci Rucken-Vennemann (2001), zájmové činnosti mají pozitivní, ale také negativní vliv na dítě až do samotné dospělosti.

3.4.2 Nabídka zájmových kroužků

- Judo
- Bruslení
- Tancování
- Florbal
- Šachy
- Aerobik
- Keramika

3.5 Financování zařízení

ŠD pro pořizování běžných pomůcek (papírů, lepidel, pastelek, nůžek, knih, míčů, her apod.) využívá příspěvky - roční úplaty za ŠD, kterou rodiče platí vždy na půlroční období 9 – 12. měsíc a 1. – 6. měsíc. Výše úplaty se řídí § 123 odst. 4 Školského zákona, kterou stanovuje ředitel školy.

3.6 SWOT analýza školní družiny

VIZE ORGANIZACE
<ul style="list-style-type: none">• umožnit žákům kvalitní trávení volného času• vytvářet dětem prostředí, ve kterém se budou cítit bezpečně a spokojeně

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">✓ dostupnost MHD✓ podpora vedením školy✓ kolektiv pracovníků✓ dobré vztahy na pracovišti	<ul style="list-style-type: none">✓ absence řízených aktivit✓ příprava na vyučování✓ finanční zajištění materiálního vybavení✓ finanční ohodnocení pracovníků✓ nedostatek kvalifikovaných pracovníků✓ nepravidelné zájmové aktivity✓ autoevaluace

PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY
<ul style="list-style-type: none">✓ rozvoj jemné motoriky✓ rekonstrukce ŠD✓ společná setkávání s rodiči✓ spolupráce s rodiči	<ul style="list-style-type: none">✓ odchod zaměstnanců✓ velké množství dětí

Silné stránky

Velkým přínosem, a tudíž i silnou stránkou školní družiny je bezpochyby její poloha. Nachází se v bezprostřední blízkost zastávky metra a tramvajové zastávky. Primárně je škola určena pro děti s trvalým bydlištěm na Praze 3, ale dochází sem spousta žáků i z jiné městské části.

Kolektiv pracovníků školní družiny systematicky spolupracuje s třídními učiteli žáků, jež jsou informováni o plánech družiny.

Slabé stránky

Hlavním důvodem zpracování SWOT analýzy pro výše zmiňovanou ŠD je absence řízených zájmových aktivit zaměřených na přípravu dětí na vyučování. Proto bude stěžejním bodem v níže popsaném projektu.

S ohledem na fakt, že práce vychovatele bývá dosti psychicky náročná, finanční ohodnocení práce pracovníků školní družiny je dosti nedocenené, proto se vedení školy neustále potýká s nedostatečným personálním obsazením.

V zařízení školní družiny je spousta starého nábytku, koberců a starých věcí, jež by snesly kompletní rekonstrukci s kompletním dovybavením technického zázemí pro vychovatele, chybí zde tiskárna, kopírka, která by pracovníkům usnadnila spousty práce, proto je jeden z hlavních bodů slabých stránek nedostatečnost finančních zdrojů.

Činnost většiny zájmových kroužků probíhá mimo školu, a to pouze jedenkrát do týdne a tyto kroužky jsou pro některé rodiče poměrně drahé. Proto by stálo za zvážení nábor nových zaměstnanců, jež ve školní družině chybí a mohly by tyto kroužky provozovat sami s využíváním prostorů školy například počítačové učebny, tělocvičny, dvoru školy.

V zařízení je téměř nulová evaluace vychovatelů, tito vychovatelé by měli být motivováni na základě rozhovorů s kolegy, dětmi, rodiči a vyhodnocení své práce zapisovat.

Příležitosti

Co se týče příležitostí, školní družina může v rámci svých aktivit podpořit rozvoj jemné motoriky žáků první třídy základní školy prostřednictvím zábavných her. Tím by se zvýšil výběr družinových aktivit pro děti, které by posléze mohli prezentovat na školních besídkách pro rodiče.

Škola má spoustu nevyužitých prostor, které by se mohly zrekonstruovat, proto by bylo vhodné vybudovat druhou herna pro děti. Díky nadměrnému počtu dětí v zařízení je čím dál větší problém využívat prostory přeplněné herny nebo učebny, tím bychom docílili minimalizace jedné z hrozeb zařízení.

Hrozby

Jednou z nejčastějších hrozeb školní družiny jsou neustále se měnící personál a nedostatečný počet vychovatelů na daných odděleních. Tento jev by bylo vhodné minimalizovat zvýšením platu vychovatelů v zařízení nebo zvýšením osobního ohodnocení déle pracujících vychovatelů. Tímto způsobem bychom i minimalizovali hrozby v podobě odchodu zaměstnanců z důvodu vyhoření.

Školní družina se potýká s nedostatečným místem pro realizaci zájmových činností, díky velmi vysokému počtu dětí navštěvující školní družinu.

4 Projekt – příprava na vyučování pro děti 1. třídy

Projekt byl vytvořen s cílem obohatit školní družinu o aktivity k přípravě na vyučování a zaměřit se na vytvoření řízených činností, jež mají rozvíjet jemnou motoriku u dětí zahajujících povinnou školní docházku, ve spojení s připomenutím tradičních lidových zvyků a jejich historií. Dané aktivity v projektu jsou jednoduše proveditelné ve školních družinách i v domácím prostředí. Vybrané aktivity rovněž nejsou nikterak finančně ani jinak náročné, takže představují vhodné možnosti pro zapojení her do výchovy dětí ve školní družině.

4.1 Potřebnost projektu

Děti stejného věku se mohou od sebe odlišovat ve fyzické vyspělosti, v kognitivních předpokladech, tedy obecně ve zralosti – připravenosti pro zahájení školní docházky. K větším rozdílům může docházet mezi dětmi různého věku, které ve stejném roce nastupují do školy. Významné rozdíly jsou zároveň způsobeny rodinným zázemím, v podmínkách konkrétní školy a třídy. Nároky na děti jsou však podobné a s nepřiliš velkým ohledem na jejich odlišné předpoklady. Dítě, které je pro školní docházku zralé, nároky na něj kladené ve škole zvládá. Některé děti však mohou mít v určitých oblastech problémy, které mohou vést ke zhoršeným výsledkům ve škole. (Bednářová, 2006, s. 1)

Vychovatelé přidružené školní družiny ZŠ DUHOVÁ, vykazují dlouhodobě nedostatek řízených činností, nevyužívají v prostředí družiny her pro práci s dětmi, které vedou ke zlepšení jejich obtíží. Přičemž za obtíže zde budeme považovat ty, které se týkají nejčastějších problémů, se kterými děti nastupují do základního vzdělávání. Jedná se o korekci obtíží:

- Špatného úchopu tužky
- Grafomotorické obtíže
- Špatná výslovnost

4.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou projektu jsou žáci první třídy prvního stupně základní školy Duhová.

4.3 Cíle projektu

Cílem bakalářského projektu je prostřednictvím hry rozvíjet jemnou motoriku u dětí mladšího školního věku, prostřednictvím přípravy na vyučování. Projekt je určen dětem prvních ročníků, které navštěvují družinu základní školy náměstí Jiřího z Poděbrad na Praze 3. Projekt má dlouhodobý charakter. V rámci projektu se žáci seznámí s tradicemi, které jsou tradiční pro různá období v roce.

V souvislosti s jednotlivými tradicemi budou probíhat aktivity, jejichž prostřednictvím bude rozvíjena jemná motorika žáků. Projekt bude trvat deset měsíce a jednotlivé aktivity budou vzájemně propojeny. Bude také sledováno, aby se do aktivit mohli zapojit i ti žáci, kteří z nějakého důvodu chyběli nebo se činnosti nemohli účastnit.

4.4 Udržitelnost projektu

Daný projekt lze uskutečnit v jakékoliv základní škole. Jeden z hlavních faktů je ten, že není potřeba zabezpečit finance od rodičů či zřizovatele. Projekt by měl škole složit několik řad let pro nastupující žáky do povinné školní docházky, navštěvující školní družinu.

4.5 Finanční zabezpečení a rozpočet

Garantem projektu bude samotná školní družina, která je schopna díky úplatě rodičů za poskytování služeb schopna pokrýt veškeré náklady.

V následující tabulce s vyčíslenými náklady jsou uvedeny jednotlivé položky potřebné k realizaci projektu. Školní družinu navštěvuje 25 dětí prvních tříd. Celkové náklady v přepočtu na jedno dítě jsou 438 Kč.

Vyčíslené náklady

MATERIÁL	MNOŽSTVÍ	CENA ZA KUS/BALENÍ	CENA CELKEM
Papíry A3 - bílé	3	171 Kč	513 Kč
Papíry A4 - bílé	4	194 Kč	776 Kč
Papíry A4 - barevné	4	254 Kč	1 016 Kč
Lepidlo	30	69 Kč	2 070 Kč
Jehly	3	31 Kč	93 Kč
Nit	2	15 Kč	30 Kč
Režná nit	2	20 Kč	40 Kč
Dřevěné korále	3	239 Kč	717 Kč
Barevné kuličky	12	38 Kč	456 Kč
Pinzety	25	16 Kč	400 Kč
Kartonový papír	26	10 Kč	260 Kč
Motouzek	3	59 Kč	177 Kč
Fixy	5	56 Kč	280 Kč
Mouka	2	16 Kč	32 Kč
Pečící papír	2	30 Kč	60 Kč
Maska	26	22 Kč	572 Kč
Peříčka	1	133 Kč	133 Kč
Krepový papír	8	11 Kč	88 Kč
Vodové barvy	10	42 Kč	420 Kč
Trojhranné pastelky	5	95 Kč	475 Kč
Voskovky	5	89 Kč	445 Kč
Špejle	2	20 Kč	40 Kč
Stuhy	9	39 Kč	351 Kč
Dětské nůžky	25	42 Kč	1 050 Kč
Lékařské špachtle	1	30 Kč	30 Kč
Semínka	10	43 Kč	430 Kč
CENA CELKEM			10 954 Kč

4.6 Harmonogram

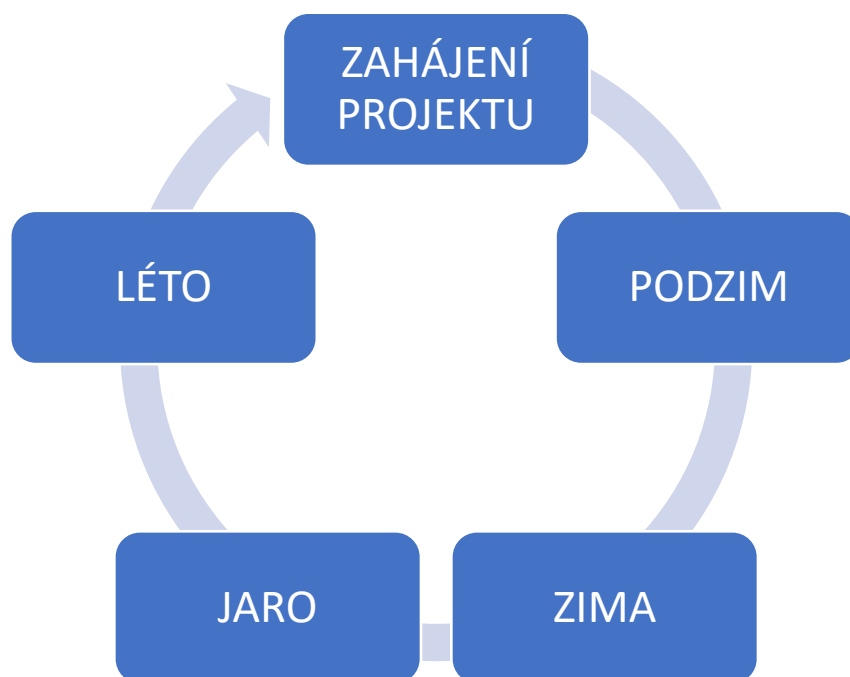
Harmonogram člení jednotlivé aktivity dle ročních období na fáze podzim, zima, jaro a část léta. Tyto fáze jsou dále rozděleny na tříměsíční období, která jsou zaměřena na lidové tradice a zvyky daného období. Aktivity projektu pro rozvoj jemné motoriky budou realizovány vždy v prvním týdnu v měsíci, z důvodu určité pravidelnosti.

Termín	Popis aktivity
ZÁŘÍ 2020	<ul style="list-style-type: none">• Zahájení a motivace k projektu – diskuse• Zjišťování úrovně jemné motoriky• Rozvoj řeči<ul style="list-style-type: none">- Řídkanky- Motorické cviky mluvidel
ŘÍJEN 2020	<ul style="list-style-type: none">• Výroba košíků na houby• Řetězy
LISTOPAD 2020	<ul style="list-style-type: none">• Měsíc společných her<ul style="list-style-type: none">- Navlékání kuliček- Kuličky- Pinzeta- Stavění věže- Tajemný šátek
PROSINEC 2020	<ul style="list-style-type: none">• Pečení perníčků<ul style="list-style-type: none">- Teorie

	<ul style="list-style-type: none"> - Perníčky v praxi - Zdobení
LEDEN 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj grafomotoriky <ul style="list-style-type: none"> - Osmičky - Terč - Člověče, nakresli
ÚNOR 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Masopust <ul style="list-style-type: none"> - Výroba masek
BŘEZEN 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Mozaikové obrázky • Ozdobné řetězy • Výroba Morany
DUBEN 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Velikonoční dílny <ul style="list-style-type: none"> - Pečení velikonočních perníčků - Malování velikonočních vajíček - Pletení pomlázky
KVĚTEN 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Výroba májky • Den Matek <ul style="list-style-type: none"> - výroba náramku či náhrdelníku pro maminky
ČERVEN 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Semínka <ul style="list-style-type: none"> - Trénink na setí semínek - Výsev semínek

Zahájení a motivace k projektu

Zahájení projektu začne na konci měsíce září, poté co prvňáčci budou více zorientováni v prostorech školy a školní družiny. Úvod do tématu projektu proběhne prostřednictvím diskuse s žáky o jednotlivých ročních obdobích a o tom, co je s nimi spojeno – sporty, aktivity, svátky, tradice, zvyky apod. Projekt je rozdělen na čtyři fáze:

Časový harmonogram aktivit projektu a jejich následný pracovní postupu bude následující:

- 20 minut – výklad, poučení žáků o cíli činností, praktická ukázka, vyprávění o historii tradice nebo zvyku
- 40 – 60 minut – samostatná práce žáků, kteří si vyrobí určité výrobky daného tématu
- 15 minut – hodnocení a úklid

V rámci projektu, budou mít žáci možnost vyzdobit družinu a prostory školy. Výzdoba bude reflektovat tematiku vítání jara, léta, podzimu a zimy. Jedním z hlavních cílů, je navodit ve škole potřebnou atmosféru k realizaci celého projektu. Žáci tak budou více motivováni k jednotlivým aktivitám. Mimo to budou pyšní na to, že se mohli podílet na výzdobě školy.

Privítáme žáky ve družině a zeptáme se jich, jestli znají jednotlivá roční období a měsíce. Necháme žáky odpovídat a klademe doplňující otázky. Ukážeme žákům kalendář ročních

období a jednotlivých měsíců a společně si zopakujeme roční období. Hovoříme o tom, co je pro jednotlivá roční období charakteristické, co v jednotlivých ročních obdobích dělají, jaké jsou s nimi spojeny svátky atd. Zeptáme se žáků, jestli vědí, jaké je roční období a měsíc. Krátce hovoříme o tom, že právě končí léto a nastává podzim. Předložíme žákům barevné papíry a malířské potřeby a požádáme je, aby na papír namalovali něco, co je podle nich s podzimem spojeno. Po skončení aktivity si obrázky vystavíme ve školní družině. Vysvětlíme žákům, že se v následujících aktivitách zaměříme na vítání podzimu, který se nám kvapem blíží.

Pedagog v závěru dané aktivity slovním způsobem vyhodnotí výsledné práce žáků, pochválí je za jejich kreativitu, zeptá se, zda někoho napadlo vyrobit něco jiného, než bylo navrženo. (Barffová, Bukhardtová, 1996, s. 47)

4.7 První fáze ZÁŘÍ - LISTOPAD

V prvním období projektu proběhne zjišťování úrovně jemné motoriky dětí a následné cvičení mluvidel, které bude vždy v rámci jednoho odpoledne se střídáním pohybových říkanek, aby se děti nenudily.

Zjišťování úrovně jemné motoriky

V rámci této fáze projektu bude zjišťována úroveň jemné motoriky jednotlivých žáků. Cílem je zjistit rozdíly mezi žáky. Pouze tak je možné pracovat se skupinou systematicky. Na základě zjištění dojde k úpravě jednotlivých aktivit a rozdělení žáků do pracovních skupin. Úkoly se budou týkat zejména jemné motoriky v souvislosti s pohyby prstů a rukou.

Popis jednotlivých pracovních úkolů:

Šroubování

Cílem této aktivity je kontrola úrovně koordinace pohybu rukou. V rámci této aktivity je úkolem žáků našroubovat maticku na šroub. V rámci činnosti žáků se zaměřujeme zejména na jistotu při vykonávání daného pohybu a koordinaci pohybu rukou ve chvíli, kdy každá ruka vykonává jinou činnost.

Pomůcky:

- Destičky
- Šrouby
- Maticky

Popis pracovního postupu:

Rozdáme žákům destičku, která obsahuje zavrtané šrouby a maticky ve tvaru květin. Hovoříme se žáky o tom, že na jaře začínají kvést květiny, často je ale ještě zima a sníh, a tak někdy květiny potřebují naši pomoc. Vysvětlíme jim, že bude jejich úkolem našroubovat květiny na tabulky, které dostali. Necháme žáky samostatně pracovat.

Mozaika

Cílem této aktivity je zjistit úroveň jemné motoriky rukou – schopnost uchopení drobných předmětů. V rámci činnosti žáků sledujeme zejména jejich schopnost dopravit korálky do podložky. Zaměříme se zejména na přesnost provedení jednotlivých pohybů, jistotu jejich počínání a rychlost provedení úkolu.

Pomůcky:

- Hrací podložka
- Pinzeta
- Korálky

Popis pracovního postupu:

Předložíme dětem děrovanou hrací podložku, pinzetu a korálky. Vysvětlíme žákům, že je jejich úkolem za pomoci pinzety vkládat korálky do dírek tak, aby vytvořili různé obrázky květin. Necháme žáky, aby samostatně pracovali.

Základní motorické cviky mluvidel

Úvod do tématu:

Spousta dětí po nástupu do školy má problémy s motorikou mluvidel či srozumitelností řeči, avšak ne vždy je potřeba zásah klinického logopeda s návaznou logopedickou prevencí.

Časová dotace: dvacet minut, jedenkrát týdně

Postup práce:

Společně si s dětmi sedneme do kroužku a po názorné ukázce vychovatele budou děti opakovat cviky mluvidel po pěti opakováních.

- Raketa - jazyk půjde vodorovně vpřed, vytahujeme jej z úst a poté zatahujeme zpět, ústa jsou volná, jazyk
- Zvědavá ještěrka - vytáhneme hlavu a jazyk z úst a vodorovně hýbeme jazykem z levého koutku úst do pravého, děti nesmí hýbat hlavou ani roztahovat pusu

- Zatoulaná myška – roztáhneme ústa pomocí vlastních malíčků, vyplázneme jazyk, a pohybujeme s ním nahoru a dolů, poté cvik opakujeme bez malíčků, v případě, že jazyk dítěte neposlouchá, položíme na jazyk tužku a jazyk zvedáme nahoru a dolů
- Stěrače – ústa jsou volná, přejíždíme jazykem po horním rtu s vyplazeným jazykem
- Nutelový cvik – ukazováčkem si obkroužíme celá ústa „nutelou“ a poté ji vypláznutým jazykem, kolem dokola slízneme
- Špulení rtů - uděláme malou kulatou pusou jako bychom říkaly Ů, jako rybička a mluvíme mezi sebou „rybsky“
- Držení pastelky – pastelku dáme pod nos a snažíme se ji tam udržet pomocí horního rtu co nejdéle, tento cvik je důležitý pro hlásky Š, Č, Ž, Ř
- Zoubky- ukážeme si všechny zoubky, horní zuby jsou v mírném předkusu
- Žába - nafoukneme se jako žába a poté vybuchneme
- Jazykový tenis - z jazyku uděláme míček a pohybujeme v zavřených ústech s jazykem zleva doprava a hrajeme
- Kloktání – děti si vezmou pití a hlasitě si vykloktají ústa

Opět budou veškeré motorické cviky mluvidel procvičovány průběžně, vycházíme opět z metodické příručky pro první třídu.

Říkanky pro rozvoj řeči

Následná část v sobě obsahuje hry, které by dítě měly vést ke zlepšení rozvoje řeči. Říkanky pro děti plní velmi významnou funkci pro rozvoj a vývoj dítěte. Děti si již od útlého věku vymýšlejí různé říkanky, které nedávají smysl, ale mají pravidelný rytmus. (Doležalová, Procházková, 2013 s. 26)

Vychovatel přečte říkanku, poté vyzve žáky k společnému opakování s vytleskáváním nebo pohybem. V průběhu hodiny naučíme postupně žáky říkanky nazpaměť.

U perníkové chaloupky

Mařenka a Jeníček

Jedli sladký perníček.

Okousali okýnka i střechu.

Seděli pak uplakaní v mechu

pod starými duby.

Bolely je zuby. (Doležalová, Procházková, 2013, s. 26)

Vrabčák

Čimčarara, čim, čim, čim,

Kde já sedím, dobře vím.

Ve třídě mám místečko,

Jako vrabčák hnízdečko. (Doležalová, Procházková, 2013, s. 27)

Při dané říkance se děti mohou pohybovat po třídě školní družiny stejně jako vrabčák v říkance a poté se vrátí na místo odkud „vzlétli“.

Představené říkanky jsou uvedeny jakožto názorný příklad, další říkanky budou čerpány z metodického průvodce k živé abecedě, slabikáři a písankám a budou prokládány pohybem, aby to nebylo pro děti nudné.

Výroba košíků na houby

Na podzim rostou různé druhy hřibů, křemenáčů a kozáků, které patří k nejpoblárnějším houbám sezóny, proto je možno dětem spolu s výkladem o houbách podpořit jemnou motoriku za pomoci práce s drobným materiálem – tedy papírem.

Tematickým celkem zde bude tedy papírové tkaní, pracovním námětem bude výroba papírového košíčku určených na sběr hub, které mohou jít děti o víkendu sbírat se svými rodiči. Práce je určena pro děti třetí třídy základní školy. Motivaci tvoří povídání o houbách, námět na aktivní a zdravý program na víkend se svými rodiči – procházka lesem, poznávání a sbírání hub do vyrobeného košíčku.

Před prací je nutno děti poučit o bezpečnosti, tedy o správném používání nůžek a lepidla.

Pomůcky:

- Několik čtvrtků A4 (v nejlepší případě různých barev, jako bílá, hnědá, zelená)
- Nůžky
- Lepidlo
- Tužka
- Pravítko
- Šablona na základ košíčku

Cílem tohoto tvoření je procvičení schopnosti bezchybně obkreslit předloženou šablonu, posléze rovněž nastříhat proužky papíru a s těmi tkát.

Vyučovací metody jsou následující:

- výklad – pedagog dětem vysvětlí postup výroby (viz příloha 1 této práce), bezpečnost práce a poví jim o stručně o houbách,
- diskuse – postup výroby košíčku, jak správně použít šablonu, jakým způsobem tkát papír,
- demonstrace – předvést hotový výrobek (jak má vypadat), ukázat, jakým způsobem probíhá tkaní papírem, postup předepsat na tabuli,

- samostatná práce žáků – žáci ve svých lavicích pracují dle instrukcí, učitel mezi nimi chodí a pomáhá jim a radí jim, mezitím jim povídá o houbách, jaké jsou druhy hub, jak se připravují, jak se sbírají, aby se nepoškodilo podhoubí, jak se chovat v lese.

Tato hodina probíhá v běžné třídě, nejsou zapotřebí žádné speciální pomůcky ani žádná předchozí příprava či nástroje, základní formou výuky je samostatná práce žáků. Děti pracují samostatně, každý vyrábí svůj vlastní výrobek, nejde o práci ve skupinkách.

Pracovní postup:

Děti tvoří samostatně, nejdříve tedy obkreslení předložené šablony, posléze za pomoci pravítka a tužky připravení proužků na čtvrtky barevných A4, vystříhání proužků papírů, dále vystříhání základu košíku z předkreslení dle šablony, tkaní papíru a lepení. V závěru vychovatel zhodnotí výrobky, popřípadě pomůže s jejich případným dopravením.

Hodnocení je v tomto případě vhodné slovní, s tím, že žáci si mohou výrobky ohodnotit na závěr, budou se tak učit sdělovat si navzájem citlivým způsobem záporny, nebo naopak kladně výrobků. (Honzíková, 2004, s. 43 – 44)

Řetězy

Dříve si lidé ozdoby vytvářeli sami, nekupovaly se žádné plastové nebo umělé výrobky, ale tvořily se z nasbíraných přírodních materiálů. Děti si vytvoří vlastní řetěz z přírodních materiálů, jak se to v minulosti dělalo běžně.

Tematickým celkem je práce s drobným materiálem – v tomto případě to mohou být různé listy ze stromů, šípky, žaludy, kaštiny, dutá stébla trávy apod. Pracovním námětem bude výroba řetězu, který je možno využít k podzimní výzdobě domova. Motivací bude pracovat s přírodními materiály, dozvídat se informace o jejich vlastnostech. Děti budou předem informovány o tom, že na konkrétní hodinu mají přinést různorodé přírodní materiály, mohou k jejich sběru využít víkendovou vycházku do lesa s rodiči nebo prarodiči. Jedná se tedy také o motivaci k aktivnímu a zdravému trávení volného času.

Pomůcky:

- Tlustá jehla
- Režná nit

- Podložka
- Přírodní materiály, které si děti přinesou (viz různorodé možnosti uvedené výše).

Děti je nutno poučit o bezpečnosti při práci s ostrou jehlou. Vyučovacím cílem bude vytvoření přírodního řetězu z přinesených materiálů za pomoci využití jemné motoriky.

Vyučovací metody budou následující:

- výklad – informace o tom, jaký bude výsledek práce, poučení o bezpečnosti, povídání o přírodních materiálech a jejich jedinečných vlastnostech, zmínění důležitosti environmentálního chování, úcta k přírodě,
- diskuse – postup výroby řetězce – navléknutí rezné nitě na tlustou jehlu, postupné velmi opatrné nabodávání a navlékání přírodních materiálů, následné zakončení řetězu,
- demonstrace – ukázka toho, jak správně navléci nit na jehlu bez zranění, ukázka navlékání jednotlivých materiálů,
- samostatná práce žáků – učitel dětem pomáhá, pokud se jim nedaří.

Hodina probíhá klasicky v běžné třídě, nejsou třeba žádné mimořádné pomůcky. Hlavní formou je samostatná práce žáků. Děti pracují samostatně, každý vyrábí svůj vlastní výrobek, nejde o práci ve skupinkách.

Postup pracovní činnosti:

Vychovatel informuje žáky o přírodních materiálech a jejich vlastnostech, vysvětlení jim cíle práce a předvede žákům praktickou ukázkou. Děti vytváří řetězy z přírodních materiálů, které si přinesou. Následuje vyhodnocení výrobků, shrnutí toho, jaké materiály jsou nejvhodnější na tvorbu řetězce a jaké naopak nejsou, úklid.

Hodnocení by mělo být slovní, učitel by měl děti pochválit za přinesené přírodní materiály, zeptat se jich, kde a s kým je nasbíraly, měl by ocenit kreativitu a tvořivost dětí. (Doležalová, 2005, s. 100)

Navlékání kuliček

Pomůcky:

- Židle
- Dva talíře
- Dřevěné korále
- Dvě jehly
- Nít

Postup práce:

Na dvě židle se položí talíře, na které se dá stejný počet dřevěných korálů s velkou dírou. Rovněž připravíme stejně dlouhé nitě, které jsou navlečeny na větší jehlu. Konec nití zajistíme zavíracím špendlíkem nebo uzavřenou kuličkou, aby se kuličky při navlékání nevyvlékly.

Vylosujeme dva hráče, kteří si proti sobě kleknou k židlím, v jedné ruce budou držet jehlu s nití a v druhé ruce si přidržují talíř. Úkolem hráčů je na pokyn vychovatele navléknout co nejrychleji, tedy dříve, než soupeř, všechny korálky za svého talíře. Hráči musí navlékat korálky pouze jednou rukou, druhou si nesmějí pomáhat. Vítězí nejrychlejší hráč.

V tomto smyslu můžeme udělat turnaj, kdy vždy bude postupovat do dalšího kola nejrychlejší hráč ze dvojice.

Kuličky

Pomůcky:

- Stůl
- Židle
- Malé kuličky několika barev
- Plastová mísa
- Malé misky (dle počtu hráčů)

Postup práce:

Připravené menší kuličky více barev rozdělíme dětem. Každé dítě bude mít kuličky jiné barvy. Maximální počet dětí by neměl ale překročit 5 hráčů. Počet kuliček stejné barvy musí být stejný. Kuličky dáme do větší misky. Každému dítěti dáme malinkou mističku. Každému

dítěti dáme do mističky jednu kuličku s jeho barvou, aby dítě vědělo, jakou barvu má ve velké misce hledat a které korálky takto má z misky vybírat.

Úkolem dětí je vzít vždy jednu kuličku, a to pomocí palce a ukazováčku, nikoli tedy do hrsti, a přendat ji do své mističky. Dítě, které si vezme kuličku cizí, ji musí ihned vrátit zpět, jinak bude diskvalifikován. Je zakázáno, aby se děti vzájemně dotýkaly, nebo se jakkoli při vybírání korálků vzájemně bránili jiným hráčům korálky do prstů vzít. Vyhrává to dítě, kterému se podaří co nejrychleji vybrat všechny korálky své barvy do své misky.

Rovněž je možné, aby v dané hře probíhal turnaj, kdy uděláme skupinek, ze kterých vždy bude postupovat 1 hráč, vítězem je pak to dítě, které vyhraje všechny turnaje.

Pinzeta

Pomůcky:

- Stůl
- Dvě židle
- Menší kuličky
- Dvě platové misky
- Dvě menší plastové misky
- Dvě pinzety

Postup práce:

Vezmeme malé kuličky, je jedno jaké budou barvy. Každému hráči dáme do misky stejný počet korálků do obou misek, které bude blízko středu stolu. Druhou misku dáme ke kraji ke každému hráči. Každému hráči dáme do ruky pinzetu.

Úkolem dětí je vzít vždy jednu kuličku, a to prostřednictvím pinzety a přendat ji do své mističky. Dítě, které si vezme kuličku cizí, ji musí ihned vrátit zpět, jinak bude diskvalifikováno. Je zakázáno, aby se děti vzájemně dotýkaly, nebo si jakkoli při vybírání korálků vzájemně bránili jiným hráčům korálky pinzetou uchopit. Vítězem je to dítě, kterému se podaří co nejrychleji vybrat všechny korálky do své misky.

Rovněž je možné, aby v dané hře probíhal turnaj, kdy uděláme skupinek, ze kterých vždy bude postupovat 1 hráč, vítězem je pak to dítě, které vyhraje všechny turnaje.

Stavění věže

Pomůcky:

- Stůl
- Kostky

Postup práce:

Hra je určena pro všechny děti, ale v jeden čas soutěží jen jeden hráč, aby nedošlo ke kolizím. Na stůl postavíme dřevěné kostky.

Úkolem žáka je prostřednictvím úchopu palce a prostředníčku, nikoli jinak, přenést jednu kostku na druhou a takto stavět věžičku. Kostky, které jsou již položeny, nemůže hráč nijak dále upravovat. Hráč staví kostičky na sebe, dokud věžička nespadne. Vychovatel nebo dítě pod jeho dohledem spočítá počet kostek, které byly správně postaveny. Vyhrává ten hráč, kterému se podaří postavit největší počet kostek na sebe.

V případě rovnosti může následovat rozstřel, kdy hráči opět budou stavět věžičku z kostek a vyhraje ten, který bude mít opět největší počet kostek na sebe postavených.

Tajemný šátek

Pomůcky:

- Velký šátek
- Různé předměty – figurka, klíč, mince, zvoneček aj.
- Stůl
- Židle
- Stopky

Postup práce:

Děti se postupně střídají u stolečku s předměty, které jsou skryty pod šátkem a snaží se zjistit pomocí hmatu, co je pod šátkem skryto. Když se domnívá, že ví, sdělí to vychovateli a poté předmět vyndá, aby se mu nepletl mezi ostatními předměty.

Vyhrává ten hráč, který v rozsahu 1 minuty správně uhádne nejvíce předmětů.

Zvykem našich předků bylo si dárky k Vánocům vyrábět, nedostávaly se žádné kupované věci, ale výrobky, kterým se věnoval čas, úsilí a vlastní snaha. Stejně tak se vyráběly dárky za

vánoční stromeček, jednalo se o řetězy ze slámy, ozdoby ze šišek a dalších přírodních podzimních a zimních materiálů. Dnešní děti je nutno vést k přírodě, protože často opomíjí důležitost přírody a nutnost její ochrany. V tomto případě se bude jednat o rozvoj jemné motoriky za pomoci práce se skořápkami vlašských ořechů nebo nevyloupaných arašídů. Tematickým prvkem bude vlastnoruční výroba vánočního dárku pro blízké nebo ozdoby na vánoční stromeček. Pracovním námětem bude vytvořit želvy, myšky, pavouky ze skořápek vlašských ořechů nebo pejsky z nevyloupaných arašídů.

Pomůcky:

- Dvě větší nepoškozené poloviny skořápek vlašského ořechu
- 10 nevyloupaných vlašských ořechů
- Kus hnědého kartonového papíru
- Motouzek
- černý fix (nebo lihový fix)
- Lepidlo

Děti je třeba poučit o bezpečnosti a hygieně – používání lepidla, po práci si umýt ruce. Práce probíhá v běžné třídě, nejsou zapotřebí žádné mimořádné pomůcky. Skořápky vlašských ořechů nebo arašídů si vezmou děti z domu.

Motivaci tvoří vánoční atmosféra, kdy se děti vžijí do minulosti, kdy naši předci tradičně ozdoby i dárky vyráběly, nebyli zahlceni konzumem, byli skromnější a měli radost i z maličkostí. Učitel povídá dětem o prožívání Vánoc a tradičních svátků v minulosti, jakým způsobem naši předci slavili Vánoce, co pro ně znamenaly a jaký měly význam. Ten byl v minulosti zcela odlišný, než je tomu v současnosti. Cílem je vyrobit vánoční ozdoby nebo dárečky pro blízké osoby, děti do nich dají svou snahu a píli, což rodiče bezesporu ocení více než koupenou drobnost. Díky tomu si děti nejen procvičí jemnou motoriku, zamyslí se nad smyslem Vánoc, ale tak pochopí, že hmotné a drahé dárky nejsou základem toho, jak prožít vánoční svátky.

Vyučovací metody, které budou použité:

- teoretický výklad – poučení o postupu práce a o výsledku, bezpečnost a hygiena práce, Vánoce a to, jakým způsobem probíhaly v minulosti a jaký byl jejich smysl – odlišnosti od dnešní moderní doby,
- diskuse – jaký je správný postup práce: na kus kartonu se nakreslí silueta želvy, přičemž tělo želvy je tvořeno velikostí poloviny skořápky vlašského ořechu – děti ho obkreslí a tomuto krunýři nakreslí nohy, ruce. Želvu vystříhnou, domalují jí oči, nalepí ji zespod skořápky, skořápku mohou černým fixem nakreslit (naznačit strukturu krunýře želvy). Je možno vytvořit také myšku, kdy se vlepí kousek motouzku, který představuje ocásek, dále se nalepí kousky představující vousy, fixem se nakreslí oči. Dále je možno vytvořit pavouka obdobně jako v předchozích případech. Z nevyloupaných arašídů je možno vytvořit pejsky, ti vzniknou slepením arašídů do požadovaných míst, nakreslením. Výrobky jsou vyobrazeny v příloze 2.
- demonstrace – pedagog ukáže dětem prakticky, jak mají pracovat, ukáže jim hotové výrobky jako příklad,
- samostatná práce žáků, kterým učitelka při práci radí, případně pomáhá.

4.8 Druhá fáze PROSINEC – ÚNOR

Pečení vánočních perníčků

Rozvoj jemné motoriky u dětí mladšího školního věku prostřednictvím vykrajování, potírání a pečení perníčků, popř. jejich následné zdobení.

Tematickým prvkem je práce s modelovací hmotou, kterou v tomto případě tvoří perníkové těsto. Perníkové těsto mohou dodat po předchozí dohodě maminky žáků. Pracovním námětem je vykrajování tvarů z daného těsta, což napomáhá rozvoji jemné motoriky. Je třeba volit vykrajována jemnější, s drobnými tvary a detaily, např. vyloupenutí drobného oka z hlavy soba, což lépe napomůže rozvoji jemné motoriky.

Pomůcky:

- Perníkové těsto
- Válce na vyválení těsta
- Mouka
- Vykrajovátka
- Pečící papír
- Plechy k pečení
- Trouba
- Zdobící materiál

Základní školy mají standardně vybavenou cvičnou kuchyň, ve které se tyto pomůcky nachází. Jediná věc, kterou je třeba zajistit, je již zmíněné perníkové těsto. Děti je nutno ještě před prací poučit o hygieně rukou (tedy pečlivě si před prací umýt ruce) a bezpečnosti při vykrajování a manipulaci s pečícími plechy.

Motivací je v tomto případě vánoční výzdoba, tradice vánočních zvyků, při vykrajování může pedagogický pracovník dětem vyprávět o vánočních zvycích, které byly běžné dříve, které se dělají v současné době, jaký byl jejich smysl apod. Cílem je upéct a nazdobit perníčky (mohou posloužit jako dárek pro blízké osoby dětí – maminky, tatínky, babičky). Díky tomu si děti procvičí jemnou motoriku, zjistí, že upečení perníčků je poměrně pracnou záležitostí, budou si více vážit práce svých maminek, poučí se o bezpečnosti při pečení (trouba je horká, plechy jsou horké, je nezbytná opatrná manipulace).

Vyučovací metody a postu práce, který bude použit:

- teoretický výklad – vlastnosti perníkového těsta, perníky jako druh pečiva, tradice pečení perníčků a dalších vánočních zvyků,
- diskuse – jaký je správný postup práce (nejdříve posypat moukou pracovní plochu, posléze těsto rozválet válečkem – je třeba ho rozválet rovnoměrně, aby mělo všude stejnou tloušťku, posléze vykrojit tvary, jednotlivé perníčky velmi opatrně přenést na

plech na pečící papír – aby se nezdeformovaly, posléze potřít rozšlehaným vajíčkem).

Z důvodu bezpečnosti samotné pečení a manipulaci s horkými plechy zajišťuje učitelka,

- demonstrace – pedagog ukáže dětem prakticky, jak s těstem pracovat, jak ho vyválet a vytvořit jednotlivé perníčky,
- samostatná práce žáků, kterým učitelka při práci radí, případně pomáhá.

Organizační forma spočívá v práci ve školní kuchyni. Ta obsahuje potřebné náčiní a také trouby. Děti jsou rozděleny do skupinek, jedná se tedy o formu skupinové výuky.

Vychovatelka se posléze postará o upečení perníčků. V dalším týdnu je možno pracovat na zdobení perníčků, to je možno pojmout buď tak, že si děti vyrobí vlastní zdobící hmotu ze surovin, které si přinesou z domova, nebo si přinesou hotové koupené zdobící tuby. Posléze si perníčky společně nazdobí. (Honzíková, 2004, s. 43 – 44)

Aktivity pro zlepšení grafomotoriky

Zde si představíme několik her, které jsou zaměřeny na zlepšení grafomotoriky, která je nutná pro tak zásadní činnosti, jako je psaní. Děti 1. ročníku ZŠ začínají své první psaní za pomoci přípravných cviků a her, které je baví a není pro ně psaní pouze mechanickým výcvikem.

Osmičky

Pomůcky:

- Fix nebo tužka
- Papír A3 nebo A4

Postup práce:

Dítě za pomoci fixu popřípadě tužky nakreslí co největší ležatou osmičku na papír. Čím větší osmičku můžeme namalovat, tím lépe. Můžeme využít i tabuli nebo papír připevněný na stěně nebo dveřích. Papír umístíme tak, aby se střed osmičky nacházel ve středu těla dítěte. Osmičku začíná kreslit od středu vlevo nebo vpravo nahoru. Dítě nesklání hlavu, sleduje celý pohyb očima. 3x dítě obtáhne osmičku pravou rukou 3x dítě obtáhne osmičku levou rukou 3x dítě obtáhne osmičku oběma rukama stejným směrem (buď obě ruce současně drží jeden fix nebo má dítě v každé ruce jeden) 3x dítě obtáhne osmičku oběma rukama protipohybem, každá

ruka drží fix, začne od středu: levá ruka doleva nahoru, pravá doprava nahoru, pak se překříží a dokončí osmičku.

Terč

Pomůcky:

- Stůl, židle
- Tři barvy fixů
- barevný obrázek terče – modrý, žlutý, červený
- Vzor kruhu se třemi vnitřními kruhy

Postup práce:

Úkolem dítěte je vybarvovat dané kruhy vždy jednou barvou, a to opisováním kruhů čím dál více do středu, případně od středu kruhu až do doby, kdy bude obrázek zcela danými kruhy vybarven.

Člověče, nakresli

Pomůcky:

- Hrací plán s různými geometrickými tvary
- Hrací kostka
- Hrací figurky
- Stůl, židle
- Papíry velikosti A4
- tužky

Postup práce:

Hra je podobná hře člověče, nezlob se, kdy hráči hází kostkou a posouvají své figurky o tolik políček, kolik padne na hrací kostce. Na herním poli jsou však vyobrazeny obrázky, které vyobrazují nejrůznější tvary. Když na daný tvar dítě vstoupí, musí jej nakreslit co nejpřesněji, pokud se mu to nepodaří, musí se vrátit zpátky na původní políčko, na kterém stál předtím, než hodil kostkou.

Výroba masopustní masky

Uvedení do tématu:

Před samotnou výrobou masky vychovatel diskutuje s dětmi o termínu masopust neboli ostatky, jak jej děti znají, popř. neznají a co si pod tímto pojmem představují.

Pomůcky:

- Maska
- Lepidlo – tavící pistole
- Peříčka
- Krepový papír
- Čtvrtky tvrdého papíru
- Korálky

Postup práce:

Jako základ si vytvoříme vrásky, které hrají důležitou roli při tvorbě masky. Vrásky na masce vytvoříme pomocí tavné pistole s lepidlem. Lepidlo se musí nechat pořádně zaschnout, aby se dobře roztírala barva. Pokud chceme vytvořit iluzi stařecké masky je potřeba vystínovat masku tmavší barvou. Zvýrazníme bloky okolo očí kulatě nebo hranatě. V další fázi za pomoci čtvrtek z tvrdého papíru, smotáme kornout, z něž vytvoříme nos. Opět za pomoci tavné pistole připevníme kornout (nos) na masku. Kornout nabarvíme stejnou barvou jako masku. Pro vytvoření kytiček, kterými ozdobíme masku si nachystáme 8-10 cm široké proužky z krepového papíru. Širší proužek si vždy ohneme a přidáme k němu další proužek jiné barvy. Papír se skládá (mačká) a tímto způsobem z něj vytvoříme kytičku. Ve finální části tvorby celou masku ozdobíme vytvořenými kytičkami, k nimž přidáme různobarevné korálky a barevná peříčka. Dle vlastní fantazie dítěte.

4.9 Třetí fáze BŘEZEN – KVĚTEN

Jednotlivé aktivity s jarní tematikou, je nutné zasadit do tématu. Využijeme zejména toho, že na začátku jara začínají kvést květiny. V úvodu odpoledne hovoříme s žáky o tom, že na jaře rozkvétají květiny a mi si s nimi budeme dnes hrát.

Jaro ve škole

Pomůcky:

- kartičky s obrázky květin, které začínají růst a kvést na jaře;
- deska se šrouby a květiny k zašroubování na tuto desku (například od firmy DJECO);
- děrované hrací desky a kolíčků v různých barvách, pinzeta (například sestava Mozaika Fatacolor nebo FunKids).

Postup práce:

V úvodu aktivity hovoříme s žáky o tom, že se blíží jaro a začínají kvést květiny.

Uvedení do tématu:

Aktivita navazuje na předcházející fáze projektu, kdy jsme společně se žáky hovořili o tom, že se blíží jaro. Nyní na toto povídání můžeme navázat a vyzvat žáky k tomu, abychom si společně vyzdobili školu a přivítali tak jaro. Vycházíme z toho, co je pro jaro charakteristické – jarní květiny, mláďata atd.

Časová dotace: celý školní týden, vždy odpoledne v družině

Pomůcky:

- barevné papíry
- výtvarné potřeby – nůžky, lepidlo atd.
- malířské potřeby – vodovky, pastelky, voskovky atd.
- misky

Postup práce:

Zahájíme aktivitu tím, že si společně se žáky zopakujeme to, co je pro jaro charakteristické. Hovoříme o tom, že na jaře začínají kvést květiny a rodí se mláďata. Následně

řekneme žákům, že bychom měli společně připravit školu na příchod jara a vyzdobit společně prostory školy. Krátce popíšeme žákům aktivity, které budeme společně realizovat – tvorbu mozaikových obrazů a ozdobných řetězů.

Popis jednotlivých pracovních úkolů:

Mozaikové obrázky

Cílem této aktivity je rozvoj jemné motoriky ruky. V rámci této aktivity je úkolem žáků nastříhat barevné papíry na malé čtverečky a následně je lepit do konkrétních tvarů. V tomto případě se jedná o tvary květin a mláďat. Během aktivity se žáci musí soustředit na koordinaci pohybu rukou a prstů. Důraz klademe hlavně na přesnost vykonání jednotlivých pohybů. V praxi to znamená, že motivujeme žáky, aby byly obrázky co nejpřesnější a žáci se zaměřili na detaily jejich zpracování.

Popis pracovního postupu:

Vysvětlíme žákům, že budeme společně tvořit mozaikové obrázky květin a mláďat. Necháme jim při tom volnost v tom, zda chtějí tvořit květiny nebo zvířátka a jaké konkrétně tvořit budou. Ukážeme jim obrázky, které byly touto technikou vytvořeny, aby si uvědomili, co vlastně budeme dělat. Žáci se usadí k jednotlivým pracovním stolům a vytvoříme tak pracovní skupiny. Každé pracovní skupině rozdáme barevné papíry, čtvrtky a lepidlo. Zároveň dáme každému žákovi nůžku a tužku. Požádáme žáky, aby si na čtvrtku načrtli obrázek, na kterém budou následně pracovat. Jako inspirace mohou žákům sloužit mozaikové obrázky, které jsme jim přinesli na ukázky. Ty budou ve třídě k dispozici. Následně požádáme žáky, aby zvolili barvy obrázku. S ohledem na vybrané barvy vyberou barevné papíry, které poté nastříhají na malé čtverečky. Je vhodné, aby jednotlivé nastříhané čtverečky umísťovali do misek podle jejich barvy. Lépe se jim pak bude pracovat, než kdyby čtverečky ležely volně na stole. Ve chvíli, kdy jsou všechny potřebné čtverečky nastříhány, je možné přejít k další práci. Vysvětlíme žákům, že nyní mohou čtverečky nalepovat na čtvrtku, na které mají načrtnutý svůj obrázek. Kostičky jsou do nákresu nalepovány tak, aby vytvořily celý obrázek. Takto mohou žáci vytvořit několik mozaikových obrázků, které následně využijeme při výzdobě družiny a společných prostor školy.

Ozdobné řetězy

Cílem této aktivity je rozvoj jemné motoriky prstů. V rámci této aktivity bude úkolem žáků vytvořit z barevných papírů ozdobné řetězy. Jejich úkolem bude nastříhat barevné papíry na proužky a z nich následně splétat řetězy, tím že budou proužky skládat na sebe. Během aktivity se budou muset soustředit zejména na přesnost práce prstů tak, aby vytvořili pevný a rovný řetěz. Při práci bude kladen důraz na přesnost jednotlivých pohybů.

Popis pracovního postupu:

Společně s žáky pokračujeme v přípravě výzdoby družina a školy. Vysvětlíme žákům, že budeme pokračovat tvorbou řetězů z barevného papíru a jeden takový řetěz jim ukážeme. Žáci pokračují v práci v jednotlivých pracovních skupinách. Každá skupina má k dispozici barevné papíry a lepidlo. Každý žák má nůžky. Požádáme žáky, aby z barevných papírů nastříhali proužky. Následně jim ukážeme, jak s proužky papírů pracovat, tak, aby byl vytvořen řetěz. Vezmeme dva proužky papírů a dáme je konci přes sebe tak, aby tvořily úhel 90^0 (vhodné je konce slepit, ale není to nutné). Následně překládáme jeden proužek papíru přes druhý. V ruce nám vždy zůstává malý čtvereček papíru, který má velikost šířky proužku. Tento malý čtvereček postupně narůstá do výšky a tvoří tak délku řetězu. Jednotlivé proužky papíru je možné nastavovat o řetěz tedy může být poměrně dlouhý. Nastavení provedeme tak, že začátek nového proužku papíru přilepíme ke konci starého proužku a následně přeložíme. Postup je zobrazen na obrázku č. 2 níže.

Po ukončení obou výše uvedených aktivit (mozaikové obrazy a ozdobné řetězy), vyzdobíme společně s žáky prostory družiny a společné prostory školy.

Výroba Morany

V rámci této fáze projektu se děti seznámí s tradicí vítání jara spojenou s vynášením Morany z vesnice. V rámci aktivity budou vyrábět slaměnou Moranu, kterou si budou moci následně odnést domů. Výroba Morany bude spojena s popisem daného rituálu a jeho uvedením do historického a etnografického kontextu. Při přípravě Morany bude rozvíjena jemná motorika v oblasti koordinace práce rukou a prstů.

Uvedení do tématu:

Aktivita bude uvedena do kontextu s výzdobou družiny a prostor školy. Budeme s žáky hovořit o tom, že stejně jako jsme společně připravovali školu na příchod jara, tak i lidé v minulosti měli určité rituály spojené s vítáním jara. Jedním z nich bylo vynášení Morany z vesnice. Lidé totiž věřili, že spolu s Moranou odchází z vesnice zima.

Pomůcky:

- sláma
- špejle
- látka
- stuhy
- lepidlo
- nůžky

Postup práce:

V úvodu hodiny se žáků zeptáme, zda doma s rodinou nějakým způsobem vítají jaro. Následně hovoříme se žáky o tom, jak se v minulosti vítalo jaro. Vyprávíme příběh o tom, že vesničané v minulosti vítali jaro tím, že z vesnice vynášeli zimu. Ta byla reprezentována Moranou – slaměnou postavou oblečenou do ženských šatů a ozdobenou stuhami, skořápkami a ulitami. Moranu házeli do vody nebo ji spálili. Vysvětlíme žákům, že si společně takovou malou Moranou vytvoříme a ukážeme jim vlastní Moranou, podle které budou tu svoji vyrábět. Rozdělíme žáky do skupin po 4 žácích. Každá skupina sedí u jednoho stolu, na kterém jsou umístěny potřeby k tvorbě Morany – sláma, látka, lepidlo, stuhy. Vysvětlíme a ukážeme žákům pracovní postup – vezmeme kus slámy, přeložíme ho a vrchní část zavážeme. Vytvoříme tak tělo a hlavu Morany. Následně uděláme další snopeček, který bude představovat ruce. Tělo Morany rozdělíme na dvě části, mezi které vložíme ruce. Vznikne tak v podstatě kříž představující základ Morany, kterou budeme následně zdobit. Pro ilustraci je výsledný produkt zobrazen na obrázku č. 2 níže. Nyní budou žáci Moranou oblékat a zdobit. Z látek vyrobí Moraně sukničku a šátek na hlavu. Mohou ji také dozdobit stužkami, podle svého vlastního vkusu. Pro ilustraci je výsledný produkt zobrazen na obrázku č. 3 níže. Může se však jednat i o jednodušší Moranou bez obličeje jen se šátkem.

Moranu si mohou vzít žáci domů. Do Morany si mohou dát žáci špejli a zapíchnout si ji doma například do květináče.

Velikonoční dílny

Soubor aktivit zaměřených na oslavu Velikonoc bude probíhat týden před tímto svátkem. Žáci se během této aktivity seznámí s tradicemi, které se s tímto svátkem pojí. Budou zdobit velikonoční vajíčka, upletou si pomlázku a upečou perníčky. Důraz bude kladen na rozvoj koordinace rukou a prstů.

Uvedení do tématu:

V úvodu hovoříme se žáky o Velikonocích a o tradicích, které se s nimi pojí. Vysvětlíme žákům, že se jedná o svátek jara, který má také náboženský kontext. Tento svátek je v lidové tradici spojen s vítáním jara. V náboženském pojetí pak se zmrtvýchvstáním Ježíše Krista. V souvislosti s tradicemi spojenými s Velikonocemi zmíníme zejména pečení beránka, barvení velikonočních vajíček, pletení pomlázky a velikonoční obchůzku.

Pomůcky:

- ingredience na perníkové těsto
- plechy na pečení
- vykrajovátko
- cukrovou polevu a gelové potravinářské barvy na zdobení
- vyfouknutá vejce
- voskovky
- svíčka
- Lžička
- Stojan
- Tužka s napíchnutým špendlíkem na zdobení vajec
- vrbové proutky
- mašle
- šňůrka

Postup práce:

V úvodu seznámíme žáky s tradicemi, které jsou spojeny s Velikonocemi. Hovoříme s nimi také o tom, jak se Velikonoce slaví u nich doma. Zmíníme také význam Velikonoc a částečně i jejich historii (oslavá jara). Následně oznámíme žákům, že se v tomto týdnu spolu

připravíme na Velikonoce. Upečeme a nazdobíme společně perníčky, ozdobíme vajíčka a upleteme si pomlázku.

Popis jednotlivých pracovních úkolů:

Pečení velikonočních perníčků

V rámci této aktivity se bude částečně pracovat ve školní kuchyni. Zde si žáci sami připraví těsto na perníčky. Během přípravy těsta dochází k rozvoji koordinace rukou. Následně budou žáci upečené perníčky zdobit cukrovou polevou, což povede k rozvoji jemné motoriky.

Popis pracovního postupu:

Na počátku aktivity žáci připraví těsto na perníčky. Ukážeme jim, jak při přípravě těsta postupovat. V průběhu přípravy jim říkáme, jaké suroviny mají přidávat a jak konkrétně postupovat. Ve chvíli, kdy je těsto hotové, mohou žáci začít válet těsto a vykrajovat jednotlivé tvary. K dispozici dáme dětem různá vykrajovátká s velikonoční tematikou. Budou si tak moci vybrat tvar, který chtějí následně zdobit. S ohledem na bezpečnost práce se žáci vlastního pečení nebudou účastni. Své perníčky položí na jednotlivé plechy a předají kuchařkám, které je upečou. Vychlazené perníčky budou žáci zdobit cukrovou polevou v prostorách družiny. Žáky rozdělíme do skupin, které budou sedět u jednoho stolu. Na stole jsou umístěny mističky s cukrovou polevou různých barev. K jejímu nanášení mohou žáci použít štětce nebo špejle. Při zdobení necháme děti, aby využily svou fantazii a ozdobily si perníčky, jak samy uznají za vhodné. Po zaschnutí si mohou žáci perníčky odnést domů.

Malování velikonočních vajíček

Barvení velikonočních vajíček patří mezi nejběžnější tradice Velikonoc. V tomto případě bude k barvení vajíček zvolena technika kresby na vejce rozehrátými barevnými voskovkami. Ke zdobení budou žáci používat tužku, do které je vražen špendlík. Žáci musí být při kreslení na vejce velmi precizní. Důraz je kladen na rozvoj koordinace rukou a jemné motoriky prstů.

Popis pracovního postupu:

Před touto aktivitou požádáme žáky, aby si do školy přinesli 2 až 3 vyfouknutá vajíčka, která budou zdobit. Vhodné je přinést také vlastní vyfouknutá vajíčka. Rozdělíme žáky do skupin, které sedí u jednoho stolu. Na každém stole je několik svícňů se svíčkou, nad kterými

je umístěna ohnutá lžíce. V ní jsou roztavené voskovky, kterými se bude na vajíčka malovat. Každý žák dostane tužku, do které bude zapíchnut špendlík. Tu bude používat ke kreslení. Ukážeme žákům vajíčko, které bylo ozdobeno voskovkami. Vysvětlíme jim pracovní postup a ukážeme jim, jak mají s tužkou a barvami pracovat. Upozorníme je na to, že je vajíčko křehké a musí tedy věnovat zvýšenou pozornost tomu, jak na něj budou barvu nanášet. To, jaké obrázky budou na vajíčka malovat, ponecháme na rozhodnutí žáků. Necháme žáky, aby pracovali a kontrolujeme, zda je vše v pořádku. Pozornost při tom věnujeme zejména tomu, aby se o svíčku nepopálili. Po zaschnutí si žáci mohou odnést vajíčka domů.

Pletení velikonoční pomlázky

Pomlázka k Velikonocům bezesporu patří. Pro každého žaka je pletení pomlázky výzvou, kterou by měl během dětství zvládnout. Mimo to se jedná o aktivitu, která je pro rozvoj jemné motoriky jako dělaná. Každý žák si během této aktivity uplete a ozdobí svou pomlázku.

Popis pracovního postupu:

Ukážeme žákům pomlázku a zeptáme se, zda už ji někdy v minulosti pletli. Poté ukážeme žákům pracovní postup a vysvětlíme jim, jak mají pomlázku uplést. Následně rozdáme žákům vrbové proutky a necháme je plést pomlázku. Mladším žákům proutky svážeme dohromady a začátek uplete, aby se jim lépe pracovalo. Průběžně kontrolujeme, jak žáci postupují v práci a případně jim poradíme nebo pomůžeme. Ve chvíli, kdy mají žáci hotovou pomlázku, mohou si ji ozdobit pentlemi. Motivujeme je k tomu, aby na pomlázce udělali pěnou mašličku. Pomlázky si mohou žáci odnést domů.

Májka

V rámci této aktivity se žáci seznámí s tradicí zdobení a stavění májky, která je spojena s prvním květnovým dnem. Jedná se o tradici, kdy je ozdobena mladá bříza, které je následně 30. dubna nebo 1. května ve vesnici vztyčena. Žáci si v rámci této aktivity ozdobí svou vlastní májku, kterou umístí na školní zahradě. Cílem je rozvoj jemné motoriky v průběhu zdobení májky a vázání pentlí na jednotlivé větve.

Uvedení do tématu:

V úvodu aktivity se zeptáme žáků, zda vědí, co je májka, zda ji už někdy viděli nebo dokonce zdobili. Krátce pohovoříme o této tradici, která je spojena s prvním květnovým dnem. Vysvětlíme žákům, že májka je většinou vyráběna z mladého březového stromku, který je ozdoben pentlemi nebo krepovým papírem. Ve většině případů ji chlapci vztyčí každý rok uprostřed vesnice 30. dubna nebo 1. května.

Pomůcky:

- břízy
- malířské potřeby
- nůžky
- děrovačka
- šňůrky
- barevné papíry
- krepový papír
- mašle
- šablony – kuřátka, zajíčky, kytičky atd.

Postup práce:

Vysvětlíme žákům, že bude jejich úkolem ozdobit májky, které je připravena na školní zahradě. K dispozici při tom mají barevné papíry a tužky. Mohou vystříhat a namalovat jakékoliv ozdoby, které poté společně umístíme na májku. K dispozici jim jsou šablony, které mohou obkreslit, vystříhnout a vymalovat. Dáme žákům dostatek času na to, aby vytvořili ozdoby. Motivujeme je, aby z papírů vystříhali kuřátka, zajíčky, květiny atd. Ve chvíli, kdy mají žáci ozdoby připravené, jim vysvětlíme, že je musí připravit k zavěšení. Do každé ozdoby musí udělat děrovačkou díрку, kterou prostrčí šňůrku. Šňůrku pak svážou tak, aby vzniklo poutko, které využijí při zavěšení ozdoby na májku. Když jsou všechny ozdoby hotové, můžeme se přesunout na školní zahradu a májky ozdobit. Žáci na májky připevní připravené ozdoby a na jednotlivé větve uvážou pentle. Nakonec májku společně vztyčíme.

Výroba dárečku pro maminku

Druhou květnovou neděli se slaví den matek. Společně s žáky připravíme maminkám dárek, abychom jim poděkovali za jejich péči a udělali jim radost. V rámci této aktivity budou žáci navlékat maminkám korále a vytvoří tak náhrdelník nebo náramek. Prostřednictvím této aktivity dochází k rozvoji jemné motoriky prstů. Mimo to je v dětech budována empatie a jsou podporovány pozitivní vztahy v rodině.

Uvedení do tématu:

V úvodu aktivity řekneme žákům, že každou druhou květnovou neděli slavíme den matek. Chceme tak poděkovat maminkám za to, že se o nás starají. Proto je vhodné jim dát nějaký drobný dárek, abychom jim dali najevo, že je máme rádi. Jako dárek při tom nejlépe poslouží to, co vlastnoručně vyrobíme.

Pomůcky:

- šňůrky
- korálky na navlékání
- nůžky

Postup práce:

Rozdělíme žáky do skupin a posadíme je ke stolu. Na každém stole jsou umístěny v mističkách korále, šňůrky a nůžky. Vysvětlíme žákům, že je jejich úkolem vyrobit jako dárek náhrdelník nebo náramek pro maminku. Mohou při tom vybírat z korálek, které mají na stole. Necháme žáky pracovat. Procházíme třídou, kontrolujeme práci žáků a případně jim pomáháme. Své výrobky si žáci odnesou domů a darují je v den matek svým maminkám.

4.10 Čtvrtá fáze - ČERVEN

Semínka

Tato aktivita bude mít dvě hlavní části. V první části si děti „nacvičí“ sázení kytiček ve třídě. Budou při tom pracovat s vlastnoručně vyrobenou pinzetou a bambulkami, které budou představovat semínka jednotlivých květin. V druhé části aktivity již bude skupina pracovat venku na zahradě školy, kde bude vysévat semínka jednotlivých květin a zeleniny.

Uvedení do tématu:

Povídáme si s žáky o tom, že na jaře se začíná vše zelenat a vyrůstají nám první květiny a také zelenina. Hovoříme s žáky o tom, že na jaře zemědělci a zahradníci vysévají na pole semínka. Z nich jim potom vyroste zelenina a květiny. Stejně jako oni si můžeme také vypěstovat vlastní úrodu zeleniny, na které si společně pochutnáme, nebo květiny, které nám udělají radost.

Pomůcky:

- kolíčky
- dřevěné lékařské špachtle
- lepidlo
- malé barevné bambulky symbolizující semínka
- barevné mističky
- semínka zeleniny a květin
- zahradnické náčiní – rukavice, motyčky, hrabičky, konývky atd.

Postup práce:

V úvodu aktivity se zeptáme žáků, zda někdy doma s rodiči seli semínka. Následně s nimi hovoříme o tom, že na jaře zemědělci vysévají semínka zeleniny i květin. Povídáme si o tom, jak rostliny pomalu ze semínka vyrostou ve velkou rostlinu, která lidem přináší řadu benefitů.

Vysvětlíme žákům, že si nejdříve vyzkoušíme, jak sázení semínek probíhá přímo v prostorách družina, a následně půjdeme na školní zahradu a osejeme tam vlastní záhon.

Popis jednotlivých pracovních úkolů:

Trénink na setí semínek

V rámci této aktivity si žáci vytvoří vlastní pinzetu z kolíčku a dřevěných lékařských špachtlí, kterou následně budou zdvihát barevné bambulky a umisťovat je do barevných mističek. Prostřednictvím této aktivity dochází k rozvoji jemné motoriky v oblasti koordinace ruky.

Popis pracovního postupu:

Rozdělíme žáky do skupin, které budou pracovat u jednotlivých stolů. Na každý stůl umístíme kolíčky, dřevěné lékařské špachtle a lepidlo. Vysvětlíme žákům, že bude jejich úkolem z kolíčku a špachtlí vytvořit pinzetu. Ukážeme jim postup práce. Na špachtle nanese lepidlo a přilepíme je na kolíček tak, aby vznikla pinzeta. Zvýšenou pozornost je nutné věnovat tomu, jak budou špachtle na kolíček umístěny. Necháme nově vzniklé pinzety chvíli uschnout a mezitím vysvětlíme žákům další postup práce. Jejich úkolem bude roztřídit barevné bambulky, které symbolizují semínka, do stejně barevných mističek. Můžeme při tom použít analogii se semínky, která se nám rozsypala a je nutné je roztřídit. Žáci samostatně pracují na třídění semínek. Na konci aktivity je pochválíme a oznámíme jim, že příští odpoledne budeme společně osévat záhony na školní zahradě.

Vysévání semínek na školní zahradě

Cílem této aktivity je rozvoj jemné motoriky v oblasti koordinace prstů. Žáci na školní zahradě osejí záhony semeny zeleniny a květin podle svého výběru. Tato aktivita má také značný dosah do oblasti environmentální výchovy.

Popis pracovního postupu:

Na začátku aktivity krátce pohovoříme s žáky o práci na zahradě. Zeptáme se jich, zda mají doma zahradu a zda na ni něco pěstují. Hovoříme o jejich zkušenostech a shrneme, jak práce na zahradě probíhá. Nejdříve je nutné spolu s žáky připravit záhony. Ty je nutné zryt, okopat a zbavit plevele. Ve chvíli, kdy máme s žáky připravené záhony, necháme je vybrat semena rostlin, která budeme sázet. Může se jednat o zeleninu nebo květiny. Vhodné jsou zejména ředkvičky, mrkev, raný cukrový hrášek, měsíček lékařský nebo astry. Následně s žáky sejeme semena. Žáci udělají jednotlivé řádky a umisťují do nich jednotlivá semínka. Zde je

kladen značný důraz na přesnost. Zde je tedy nutná precizní práce prstů. S žáky chodíme záhony pravidelně zalévat, plet a kontrolovat růst rostlin. Ve chvíli, kdy nám jednotlivé rostliny vyrostou je nutné jednotlivé řádky protřídit tak, aby měly rostlinky kolem sebe dostatek místa. Žáci musí jednotlivé řádky proplet. Důraz by měl být kladen na přesnost a také na to, aby nepoškodili ostatní rostlinky.

4.11 Závěr projektu

Na závěr projektu bude provedena souhrnná reflexe aktivit, které byly během projektu realizovány. Tato reflexe proběhne formou koláže na téma jaro, léto, podzim, zima. V rámci této aktivity dojde k rozvoji jemné motoriky prostřednictvím výtvarné tvorby.

Uvedení do tématu:

Na začátku aktivity diskutujeme s žáky o tom, jak prožívali dané období. Co během posledních měsíců dělali a jak se jim jednotlivé aktivity líbily. Zjišťujeme při tom také, jaké informace si zapamatovali. Ptáme se na tradice spojené s určitým obdobím a také na to, jak jednotlivé svátky prožívali (Velikonoce, 1. květen, Den matek, Vánoce, atd.).

Časová dotace: posledních pět dnů ve družině, před hlavními prázdninami

Pomůcky:

- barevné papíry
- noviny a časopisy
- velký arch papíru
- lepidlo
- malířské potřeby – vodovky, pastelky, voskovky atd.

Postup práce:

Rozbalíme na zemi arch papíru a vysvětlíme žákům, že nyní vytvoříme společnou koláž na určité téma z čtvero ročních období. Žáci mohou využít barevné papíry, noviny, časopisy. Necháme žáky, aby se dohodli na tom, jak by měla koláž vypadat. Může se jednat například o časovou linii, která bude zobrazovat jednotlivé měsíce a svátky. Výběr však necháme na žácích. Necháme žáky pracovat, motivujeme je a pomáháme jim. Výslednou koláž umístíme do prostoru družiny.

Závěr

Cílem předkládaného bakalářského projektu bylo vytvořit aktivity pro děti prvních ročníků, pro rozvoj jemné motoriky, zahrnující přípravu na vyučování. Zabývá se korekcí a rozvojem jemné motoriky u dětí mladšího školního věku, a to prostřednictvím her, které jsou k tomuto aplikovány ve školní družině.

Školní družina je místem, kde mohou děti trávit svůj volný čas a je tak jednou z institucí, kde probíhá výchova ve volném čase. Školní družiny ačkoli spadají pod základní školy, rozhodně nejsou jakousi prodlouženou rukou školní výuky. Jsou místem oddechu, relaxace, ale rovněž i místem, kde může docházet k minimalizaci nejrůznějších problémů, které děti mohou mít ve škole, jemnou motoriku nevyjímaje. Na druhou stranu při zlepšování motorických schopností je vhodné využití her, které jsou pro děti prvního ročníku základní školy přirozenou součástí trávení volného času a děti dokáží udržet při hrách delší pozornost než u jiných činnostech. Z tohoto důvodu je vhodné, aby školní družiny v co největší možné míře zapojovaly do svých aktivit i hry, které mohou v sobě obsahovat i ty, které mohou zlepšit jemnou motoriku.

Jak jsme si uvedli výše při jednotlivých popisovaných hrách projektu, tyto hry nejsou nijak obtížné, ani finančně náročné. Mnohdy stačí jen obvyklé vybavení, které má jistě každá školní družina k dispozici. Navíc tyto hry mohou být různě obměňovány, stačí drobná inovace, a ihned můžeme mít hru novou. Rovněž ani pro vychovatele není nějak zvlášť náročné, aby dětem vysvětlil jednoduché hry, navíc i děti jim rozumějí. Není zcela nutné, vytvářet složité hry s podrobnými a náročnými pravidly, které by musel vychovatel mnohokrát vysvětlit.

Při práci s dětmi u her je vždy zapotřebí dodržovat určitá základní pravidla, která spočívají především v dobré diagnostice dítěte, správně volené komunikaci, dobrém vztahu mezi dítětem a vychovatelem, a spravedlivému vyhodnocování her a soutěží. Vychovatel může prostřednictvím her velmi vhodně působit na dítě v oblasti zlepšení jeho jemné motoriky a může být takto velmi důležitou osobou, která může mít na další úspěch dítěte určitý vliv. Na druhou stranu je nutno poznamenat, že vychovatel nemůže činit zázraky tam, kde není vůle ani dítěte ani rodičů k zásadním změnám.

Seznam použité literatury a zdroje

ALLEN, Eileen a Lyn MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte od prenatalního období do 8 let*. Praha: Portál, 2008. 192 s. ISBN 80-7178-614-4.

BABIÁKOVÁ, Simoneta. *Pedagogika volného času a školské kluby dětí*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2007. 88 s. ISBN 978-80-8083-431-9.

BARFF, Ursula a Inge BURKHARDT. *Velká kniha pro malé mistry 2*. Praha: Ikar, 1996. 224 s. ISBN 80-7202-658-5.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost*. Brno: Computer Press, 2011. 100 s. ISBN 978-80-251-2569-4.

BENDOVIÁ, Petra. *Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole*. Praha: Grada, 2011. 152 s. ISBN 978-80-247-3853-6.

BENDL, Stanislav, ed. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. 306 s. ISBN 978-80-247-9763-2.

DOLEŽALOVÁ, Alena a Eva PROCHÁZKOVÁ. *Metodický průvodce k živé abecedě, slabikáři a písankám*. 3. vyd. Brno: Nová škola, 2013. 135 s. ISBN 978-80-7289-460-4.

DOLEŽALOVÁ, Edita. *Hry pro rodiče s dětmi*. Praha: Grada, 2005. 152 s. ISBN 978-80-47-6184-8.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta a Zdeněk KOLÁŘ. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. 248 s. ISBN 978-80-247-5039-2.

HÁJEK, Bedřich. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. Praha: Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-233-1.

HÁJEK, Bedřich. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HERYNEK, Petr. *Lidová tvorba*. Praha: Rubico, 2019. 102 s. ISBN 978-80-7346-261-1

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-97-5.

HOLOUŠOVÁ, D. 2008. *Učitel a profesní etika*. in Petr Franiok, Dana Knotova (ed.) *Učitel a žák v současné škole*. Sborník z 15. konference České pedagogické společnosti. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4752-5.

HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. 120 s. ISBN 80-7043-255-1.

HRABÁLKOVÁ, Monika. *Tvoříme pro děti*. Praha: Fragment, 2016. 104 s. ISBN 978-80-253-2871-2

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. 207 s. ISBN 978-80-262-1250-8.

KALAZIDU, Ellen. *Neobyčejné tvoření s dětmi*. Praha: Grada, 2014. 64 s. ISBN 978-80-247-4197-0

KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí*. Praha: Grada, 2016. 224 s. ISBN 978-80-247-3941-0.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0852-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?* 8. vyd. Praha: Portál, 2015. 128 s. ISBN 978-80-262-0852-4

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Jak se děti učí hrou*. Praha: Grada, 2003. 116 s. ISBN 978-80-247-0815-7

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe, perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Praha: Portál, 2002. 221 s. ISBN 80-7178.711-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Nakladatelství Portál, 2003. 152 s. ISBN 80-7178-751-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

PITROVÁ, Pavlína. *Český rok: Lidové tradice a zvyky*. Praha: Fragment, 2007. ISBN 978-80-253-2709-8

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

RUCKER-VENNEMANN, Ursula. *Lernen mit Kopf und Bauch*. Munchen: Kosel, 2001. 156 s. ISBN 3-466-30564-0.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. 184 s. ISBN 978-80-262-0698-9.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: 2005. 175 s. ISBN 80-244-0629-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál s.r.o., 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VYSKOTOVÁ, Jana. *Jemná motorika*. Praha: Grada, 2013. 176 s. ISBN 978-80-247-4698-2.

Elektronické zdroje

Beashandmade. *Volný tkaný papír*. [online]. 2018 [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: <https://cze.beashandmade.com/free-woven-paper-easter-basket-template-tutorial-12809>.

SOCHOROVÁ, Libuše. *Didaktická hra a její význam ve vyučování*. [online]. In: 26.10.2011 [cit. 2019-11-10]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/13271/DIDAKTICKA-HRA-A-JEJI-VYZNAM-VE-VYUCOVANI.html/>

Surpanblog. *Výroba zvířátek z oříšků* [online]. 2017 [cit. 2020-05-31]. Dostupné z: <https://surpanblog.cz/rubriky/navody-tipy-a-triky/vyroba-zviratek-z-orisku>

Šikovný cvrček. *Logopedická říkadla*. [online]. 2018 [cit. 2020-06-16]. Dostupné z: <http://www.sikovny-cvrcek.cz/logopedicka-rikadla>

Základní škola Duhová, Praha 3, náměstí Jiřího z Poděbrad 1685: Charakteristika školy [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.skola-jirak.cz/informace/charakteristika-skoly/>

Základní škola Duhová, Praha 3, náměstí Jiřího z Poděbrad 1685: Informace [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.skola-jirak.cz/informace/>

Základní škola Duhová, Praha 3, náměstí Jiřího z Poděbrad 1685: Školní družina [online]. Praha, 2020 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: <https://www.skola-jirak.cz/skolni-druzina/>

Legislativní dokumenty

vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání MŠMT. *Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin*. Praha: 10.6.2002. [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>

Seznam použitých symbolů a zkratek

Atd.	A tak dále
Apod.	A podobně
Cit.	Citace, citování
Č.	Číslo
Kč	Korun českých
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Sb.	Sbírka
ŠD	Školní družina
ZŠ	Základní škola

Seznam příloh

Příloha 1: Přihláška k zájmovému vzdělávání

Příloha 2: Žádost o ukončení vzdělávání ve ŠD

Příloha 1 : Přihláška k zájmovému vzdělávání

Přihláška k zájmovému vzdělávání ve Školní družině 2019 - 2020 ZŠ Praha 3, nám. Jiřího z Poděbrad 7 - 8

Jméno, příjmení.....	třída.....
Datum narození.....	
Bydliště, telefon.....	
Zdravot.pojišťovna.....	
Zdravot.problémy.....	
Matka(jméno,platný tel.,mail).....	
Otec(jméno,platný tel.,mail).....	

Všechny kroužky, které bude dítě ve škole navštěvovat :

Den	název kroužku, od-do	po kroužku zůstává v ŠD - odchází samo domů
pondělí		
úterý		
čtvrtek		
pátek		

Kroužky ŠD a Klubíčka začínají v pondělí 16.9.2019, mimoškolní podle info vedoucích kroužků

Po, út, čt 16-16,45 příprava na vyučování, možnost psát úkoly

po: ano - ne	út : ano - ne	čt : ano - ne
--------------	---------------	---------------

Odchody ze ŠD (je nutné vyplnit čas, změnu zapsat do notýsku!) :

Den	Odchod-hod	S kým může dítě odcházet (popř. s kým nesmí)
Po		
Út		
St		
Čt		
pá		

- základní informace o provozu ŠD jsou na 2.straně zápisního lístku
- rozpis kroužků mají děti také vloženy v notýsku (přednost při přijetí do kroužku má ten, kdo dřív odevzdá Přihlášku k zájmovému vzdělávání -Klubíčko má navíc svoji přihlášku, mimoškolní si vedou navíc svoji evidenci)

Datum.....

.....podpis rodičů.....

Příloha 2: Žádost o ukončení vzdělávání ve ŠD

**Základní škola nám.Jiřího z Poděbrad 7 – 8, Praha 3
odhlášení ze Školní družiny**

Žádám o ukončení pravidelné docházky do ŠD
mé dcery/mého syna:

.....

datum narozenítřída.....

ke dni

Jsme si vědomi toho, že za započatý měsíc je nutné
zaplatit poplatek za ŠD.

V dne.....

Podpis zákonného zástupce.....